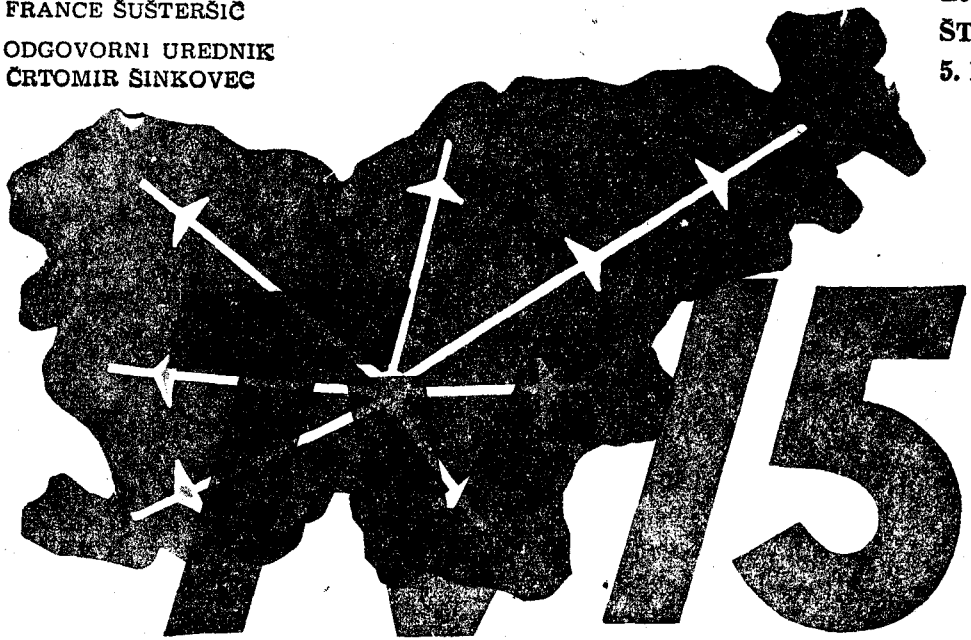

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Kaj bo treba upoštevati pri sestavljanju novega zakona o vojaških vojnih invalidih

Zvezni sekretariat za zdravstvo in socialno politiko je pred kratkim izdelal teze za spremembe in dopolnitve zakona o vojaških vojnih invalidih. Sedaj zbira ta sekretariat predloge in gradivo za sestavo osnutka zakona

O tetah so že razpravljale tudi komisije za vojaške vojne invalide pri republiških odborih ZZB NOV in republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo, ki so prav gotovo predlagali tudi določene spremembe. Zato smatramo, da je ob tej priložnosti vsekakor umestno in tudi potrebno pokazati na nekatere pomanjkljivosti v dosedanjih invalidski zakonodaji in opozoriti na tisto, kar bi bilo treba predlagati in kar bi bilo prav, da bi upoštevali pri sestavljanju novega zakona o vojaških vojnih invalidih.

Spričo dejstva, da gre pri novem zakonu za prenos določenega dela pristojnosti v invalidskih zadevah na republike, bo povsem v redu, če glede invalidskega dodatka federacija določa enotne splošne pogoje za pridobitev pravic do tega dodatka, predvsem kar zadeva starost, nesposobnost in skupine invalidov, pa tudi pogoje za pridobitev pravice do posebnega invalidskega dodatka. Toda smatramo moramo, da je splošni invalidski dodatek orodje socialne politike. Zivljenjske razmere pa so v posameznih republikah različne. Zato naj bi bilo prepuščeno republikam, da v svojih zakonih predpišejo posebne pogoje, pa tudi druga merila za pridobivanje pravic do splošnega invalidskega dodatka, kajti le tako bo to urejeno skladno z življenjskimi razmerami v posameznih republikah.

Ker sedaj razpravljamo o delitvi pristojnosti glede invalidske zakonodaje med zvezo in republikami, bo vsekakor že pri sestavljanju osnutka zveznega zakona treba postaviti jasna določila glede financiranja varstva vojaških vojnih invalidov. Napačno bi namreč bilo, če bi vzeli za osnovo porabljenega sredstva, npr. v letu 1960, in bi na tej podlagi obremenjevali republike vsa prihodnja leta. Mnogo bolje in vsekakor tudi enakopravneje bi bilo, če bi za regulacijo finančnih odnosov med zvezo in republiko in za določanje potreb za prihodnje leto vzeli vsoto porabljenih sredstev v prejšnjem letu. To bi bilo najlažje urediti na pod-

Pred petindvajsetimi leti, 25. marca, je vlada Cvetković-Maček podpisala na Dunaju pristop Jugoslavije k Trojnemu paktu. Ze na dan podpisa in naslednje dni so se zile na ulice naših mest reke demonstracije. Iz razburkanega morja množice je vzplamtel prvi plamen ljudske volje, ki je v imenu KPJ zahteval preklje dunajskega sporazuma in prijateljsko sodelovanje s SZ. Slika kaže demonstrantna beograjski ulici. Z geslom »Bolje rat nego pakt!«, »Bolje grob nego robl!« se je pravza-prav začela revolucija jugoslovanskih narodov

lagi zmanjšanja obveznosti republik do zveze.

Ob razmišljanju o tem, kaj bi bilo potrebno spremeniti ali popraviti v invalidski zakonodaji, se spomnimo mnogih predlogov s skupščin ali sestankov vojaških vojnih invalidov. Med te sodi tudi tale:

Z novim zakonom naj bi razširili invalidske pravice tudi na tiste vdove padlih borcev in po-

vojni umrlih vojaških vojnih invalidov, ki po dosedanjih predpisih, ker pač niso bile dovolj stare, niso imele pravice do družinske invalidnine, a drugih invalidskih upravičencev po padlem ali umrlem ni bilo. Tudi v primerih, ko je bila družinska invalidnina dodeljena starešem padlega, ker pač vdova ni izpolnjevala starostnih pogojev za pridobitev pravice do

družinske invalidnine, naj bi se invalidnina dodelila tudi vdovi, ko izpolni starostne pogoje.

Povsem razumljivo je bilo, da vdova, mlajša od 45 let, ni imela pravice do družinske invalidnine po padlem borcu ali po umrlem vojaškem vojnem invalidu. Toda, ko doseže to starost, bi morala to pravico pridobiti prav tako, kot jo pridobi vdova z nedoraslimi otroki. Od te pravice pa ne bi smele biti izvezte niti tiste vdove, ki po njihovih možeh prejemajo družinsko invalidnino matere.

Ureditev te zadeve ne bi terjala velikih finančnih sredstev, ker takih primerov ni veliko, pač pa bi vdovam bilo priznано tisto, do česar imajo vso pravico.

So pa še druge zadeve, na katere velja opozoriti prav sedaj, ko gre za preosnovo invalidske zakonodaje. Tako je npr. oskrbnina v času poklicne rehabilitacije v bistvu invalidski prejemek, zato naj bo tudi v zakonu opredeljena kot taka. Se pravi, ko je govora o invalidskih prejemkih — invalidnini in vseh vrst dodatkih — naj se po zakonu prišteva mednje tudi oskrbnina v času poklicne rehabilitacije.

Tudi na to bi kazalo opozoriti, da se v mnogih gospodarskih in drugih delovnih organizacijah v zadnjem času močno uveljavlja praksa, da odklanjajo vojaške vojne invalide,

metalka

DOBAVLJAMO — IZVAŽAMO IN UVAŽAMO

pločevino, žico, HV in TV trakove; orodna, plemenita in nerjaveča jekla; cevi, profile, paličasto in fazonsko jeklo; litoželezne proizvode; izdelke barvne metalurgije; instalacijski material za vodo, paro in plin; vijačno blago, elektrode in pribor; orodje za obdelavo kovin, lesa in plastičnih mas; kroglične ležaje in dele; proizvode za široko potrošnjo; stroje za obdelavo kovin in lesa; opremo za vse vrste industrije

LJUBLJANA, Dalmatinova 2
MARIBOR, Partizanska 3
BEOGRAD, NIS, NOVI SAD,
PULA, RIJEKA, SARAJEVO,
SPLIT, SKOPJE, SUBOTICA,
ZAGREB

Tudi borci morajo najti mesto v naši gospodarski reformi

Združbene skupščine ZZB NOV občine Brežice so se poleg delegatov združenj udeležili sekretar republiškega združenja tovariš Stane Bizjak, zastopnika združenj iz občin Zabok in Zaprešič na Hrvaškem in predstavniki družbeno-političnih organizacij iz Brežic.

Predsednik združenja borcev tovariš Račič je v svojem poročilu obravnaval vsa vprašanja, s katerimi se je odbor ukvarjal v pretekli mandatni dobi. Predsedstvo je reševalo predsem socialno-ekonomska vprašanja. Medtem je občinska skupščina sprejela odlok, po katerem je davčne olajšave prejelo 150 kmetov-borcev. Zdravstveno varstvo je doslej v brežiški občini uveljavilo 157 družinskih poglavarjev s 505 družinskimi člani Tov. Račič je govoril tudi o reševanju stanovanjskih vprašanj za borce, o njihovem zdravljenju, o priznavanju posebne delovne dobe, o priznavalninah, o delu zgodovinske komisije ter o prenašanju tradicij NOB na mladino.

Poročevalec ZROP je omenil, da sedanje oblike dela in njegova vsebina nezadovoljivo pritegnejo rezervne oficirje in podoficirje. Predsednik ZVVI je spregovoril o glabem zdravstvenem in materialnem položaju invalidov ter o težavah pri iskanju delovnih mest zanje. V razpravi je sodeloval tudi tovariš Bizjak, ki je dejal, da morajo tudi borci najti mesto v naši gospodarski reformi. Govoril je o odhodih naših strokovnjakov v tujino, o potrebi večje aktivnosti članov vseh treh organizacij v družbeno-političnem življenju in poudaril, da morajo biti vse tri oblike dela v novi organizaciji enakovredne. Ob koncu je predsednik občinske skupščine tovariš Šepetavc v imenu predsednika republike podelil odlikovanja šestnajstim tovarišem in tovarišicam, poštvovalnim revolucionarjem in prizadevnim graditeljem socializma. ek

V. M.

Besede in dejanja

● Tovarna — spomenik gospodarnosti

Ob železniški postaji v Gospiču stoji nova tovarna inervna plošč, ki je že pol leta zapra. Obratovala je samo end leto. Ker je že od vsega začetka delala z izgubo, jo je delavski svet lesno-industrijskega kombinata »Lika«, ki je njen lastnik, sklenil zapreti.

Borba — 25. III. 1966

● To so pa glav'ce

Dvaindvajsetega marca letos so na volilni konferenci osnovne organizacije Zveze komunistov gozdno-industrijskega podjetja »Ristovaca« iz Bihaća za sekretarja izbrali osebo — ki ni član Zveze komunistov.

Borba — 25. III. 1966

● Sarajevu naj jim bo za vzor

Sarajevski trg je na debelo sklenil pogodbe za 30.000 ton sadja in zelenjave. S tem pa je pravzaprav zagotovljenih 80 % vseh teh pridelkov, kolikor jih navedno porabi okrog četrtil milijona mestnih potrošnikov.

V drugih mestih pa sklepanje pogodb za pridelovanje in dobavo sadja in zelenjave še zdaleč ni tako urejeno. Zaostajajo tako v Beogradu kot v Zagrebu, Skopju, Ljubljani in v drugih velikih mestih. Vse to je še toliko težje, ker more večina manjših mest zagotoviti komaj 20 — 30 % resnično potrebnih količin sadja in zelenjave.

Komunist — 25. III. 1966

● Velika škoda zaradi izostankov

Po podatkih komisije celjskega občinskega sindikalnega sveta za higijensko-tehnično zaščito pri

delu je celjsko gospodarstvo v letu 1965 imelo okoli 10 milijard starih dinarjev škode, ki je posledica velikega števila izostankov z dela, bolzni in poskodov na delovnem mestu.

Borba — 26. III. 1966

● V Celju so le naši krivce

Občinski komite ZKS v Celju je za neodgovorne ravnanje kaznoval s partijskimi kaznimi naslednje komuniste: Marjana Učarkarja, Staneta Kokalja, Fedorja Gradišnika, Adolfa Sedlarja, Mirka Mestrova in Emila Pepelnjaka.

Delo — 25. III. 1966

● Račun mora biti čist

Nihče ni proti temu, da si kdo zida stanovanjsko hišo, kupi avtomobil, postavi vikend hišico. Cilj socializma ni revščina. Cilj socializma so med drugim tudi stanovanjske hiše, avtomobili in vikend hišice. Ampak — račun mora biti jase, pošten in čist.

TT — 28. III. 1966

● Občine so nemočne proti črnim gradnjam

Na nedavnem posvetovanju o problemih stanovanjskega gospodarstva, ki ga je pripravljal mestni odbor SZDL Ljubljana, smo slišali, da so občine popolnoma brez moči pred črnimi gradnjami. Republiški sekretar za urbanizem in stanovanjsko izgradnjo Ermin Krčičnik je povedal, da je bilo lani v Sloveniji 600 primerov črnih gradenj, letos pa jih bo zaradi naraščajočega zanimanja za individualno gradnjo verjetno precej več, morda celo tisoč.

Delo — 28. III. 1966

Mnogo uspeha VI. kongresu SZDL!

Danes dopoldne se je v Ljubljani začel VI. kongres SZDL Slovenije. Nanj so se naši delovni ljudje dolgo pripravljali. V organizacijah ter prek javnih sredstev informacij so razpravljali o današnjem družbenem dihanju in razvoju, o uspehih in slabostih. Na kongresu bodo njihova hotenja dobila še bolj konkretne oblike. Kongres bo ugotovil, kaj nas ovira pri uresničevanju že sprejetih načel in smernic, ter začrtal smer, kako bomo te ovire odpravljali. Da bodo kongresne razprave res konkretne, nam je število njegovih komisij dovolj močno jamstvo. Osem jih bo delalo: za organizacijsko-politični razvoj SZDL, za vprašanja komunke, kulture, izobraževanja in vzgoje, za vprašanja znanosti in znanstveno-raziskovalnega dela, za zdravstveno-socialna, gospodarska in zunanje-politična vprašanja.

»Kongres bo učinkovit toliko, kolikor bo učinkovit delovni človek pri uveljavljanju svoje vloge.« Ta misel predsednice GO SZDL Slovenije Vide Tomšič mnogo pove, predvsem pa poudarja, da osvobodjeni človek ob osvobodjenem delu postane resnični gospodar svoje usode. Hitri tempo uresničevanja gospodarske reforme bo vplival tudi na delo in naloge SZDL v samoupravnem sistemu. In prav tu pričakujemo od kongresa največ: da bodo vsi družbeni tvorci omogočali delovnemu človeku uveljavljanje pravic samoupravljanja. Delovni ljudje pa ob tem podpiramo spoznanje, da se v našem prihodnjem delu še bolj usmerimo na vsestransko in učinkovito reševanje vprašanj gospodarskega in družbenega razvoja. Tako spoznanje, ki je prišlo do polnega izraza v novi ustavi, v sklepih VIII. kongresa ZKJ in V. kongresu ZKS ter v sklepih III. plenuma CK ZKJ in IV. plenuma CK ZKS, sprejemamo kot temelj za vsestranski materialni in kulturni razvoj družbe.

23. kongres KP SZ je odprl prvi sekretar CK KP SZ Leonid Brežnjev. Prebral je referat, ki je prijetno presenetil: stvarno, zadržano in nepolemično je analiziral gospodarski razvoj, mednarodne odnose in položaj v mednarodnem komunističnem gibanju. Nato se je začela večdnevna debata o njegovem referatu. Doslej je govorilo že več prvih sekretarjev sovjetskih republik. Tuji gostje so govorili o problemih sodobnega mednarodnega delavskega gibanja. Na tem področju je precej pozornosti pritegnil govor Podgornega, ki je opozoril, da sta sovjetska partija in vlada posvetili temeljno pozornost razvijanju vsestranskih odnosov s socialističnimi državami. Kongres je govor vodje jugoslovanske delegacije Aleksandra Rankovića toplo pozdravil. Ocena kongresa: verjetno doslej ni opravil niti polovico svojega dela, vendar lahko rečemo, da sovjetsko državno in partijsko vodstvo sestavljajo praktiki in realisti, ki se ne zaletavajo in vsak ukrep dobro premislijo.

Volitve v Veliki Britaniji 31. marca so se končale z zmago laburistov. Zdaj imajo 97 sedežev večine v spodnjem domu parlamenta. Konservativci so izgubili 51 volilnih okrajev. Do 1. 1970, ko poteče laburistom mandat, čakajo novo vladno velike naloge. Premier Wilson si bo pridobil obdobje zastavljal za gospodarsko ozdravitev dežele, kajti le na ta način bo lahko izpolnil obljube novih socialnih ugodnosti, ki jih je dajal v predvolilni kampanji. V času vlade laburistov se je britansko gospodarstvo okrepilo, ljudje so zadovoljni in Wilson ima trden teren za izvajanje svojih načrtov.

Dogodki tedna

V četrtek so protiameriške demonstracije v Južnem Vietnamu dosegle vrhunec. Pripadniki budistične mladine so demonstrirali tudi v Saigonu. Saigonski generalni direktorij je za psohe izdelave osnutka ustave, o kateri naj bi odločali za referendumom. Premier Ky pravi, da bodo volitve bržkone v začetku prihodnjega leta v Južnem Vietnamu. Glavni poveljnik ameriških sil v Južnem Vietnamu general Westmoreland je sporočil, da so v Južnem Vietnamu osnovali poveljstvo ameriškega pacifiškega ladjevja. Demonstracije proti saigonski vojaški vladi in proti Američanom se nadaljujejo. Komandosi osvobodilnih sil so v četrtek napadli hotel ameriških in filipinskih rekrutov. Drzna akcija se jim je popolnoma posrečila. Minuli mesec je k osvobodilnim silam zbežalo 3 tisoč vojakov saigonskega režima.

Francija bo svoje enote iz sestava NATO umaknila do 1. julija letos. Do takrat bo odpoklicala tudi vse vojaško osebje iz združenih poveljstev NATO. V enem letu bosta morala francoska tla zapustiti tudi vrhovno poveljstvo NATO in centralno poveljstvo atlantskega pakta, medtem ko bodo morala vsa ameriška poveljstva zapustiti Francijo do 1. aprila 1967. Zastopniki držav članice atlantskega pakta so se dogovorili, da bodo poskušali spodbiti pravno podlago francoskega sklepa o umiku francoskih enot iz združenega vojaškega poveljstva NATO in o odpravi tujih vojaških oporišč na francoskem ozemlju.

V drugi polovici aprila se bo predsednik Tito mudil na obisku v SR Romuniji. Vabita ga državni svet SR Romunije in centralni komite romunske Komunistične partije.

Turčija je prepovedala, da ameriška volunska letala U-2 uporabljajo njeno ozemlje. Vlada pravi, da so zaradi volunskih poletov z ameriških letališč v Turčiji nastali politični zapleti. Po drugi strani je Turčija zaprosila za veliko več ameriške vojaške pomoči, kot jo je dobivala doslej.

Ni zgolj slučaj, da sta v času zasedanja 23. kongresa KP SZ kitajski predsednik Liu Šao Ci in zunanji minister Cen Ji obiskala Pakistan. Kitajci, ki na kongres niso poslali svoje delegacije, so zadovoljni, ker so si zagotovili, da bodo v pakistanskem vprašanju ostali še naprej pomemben politični faktor. »Razumljivo je, da je kašmirska ljudstvo pod indijsko okupacijo začelo herojski boj in da med Indijo in Pakistanom ne bo miru vse do tle, dokler ne bo rešen kašmírski spor,« je uspelo povedati Cen Jiju na sprejemu v Lahorju. Ajub Kan mu je to dopustil, ker verjetno želi, da bi Johnson prisluhnil tudi njegovim željam, ne samo besedam Indire Gandhi. Iz Indije že prihajajo vesti o zaskrbljenosti zaradi vse večje povezanosti med Pakistanom in Kitajsko. Pakistanci namreč krepijo svoje sile na meji ter kažejo kitajska letala in tanke blizu pakistansko-indijske meje.

Volitve v južnoafriški republiki so potrdile, da bo stranka rasista Verwoerda še pet let ostala na oblasti. Premier Verwoerd je v sedemnajstih letih vladanja izdelal sistem apartheida in najhujšega rasnega zatiranja Afričanov. Na volitvah Afričani, ki jih je približno triinpolkrat več kot belih priseljencev, niso imeli volilne pravice.

Po pettedenskih debatah v Panami se je sinoči končala izredna konferenca Organizacije ameriških držav, na kateri so soglasno sprejeli osnutek nove ustanovne listine. Na zasedanju so se pokazala ostra nasprotja med ZDA in drugimi latinskoameriški državami. Ameriška delegacija je predlagala, naj bi OAD prerasla v organizacijo s pravico določanja splošne politike za vse države Južne Amerike. Prizadevanjem za kodifikacijo intervencionistične politike so se postavile po robu skoraj vse latinskoameriške države.

Sei enajstih držav vzhodne in osrednje Afrike so se v Nairobiju sporazumeli, da je treba okrepiti pritisk na Veliko Britanijo, da bi ta sprejela odločnejše ukrepe zoper južnorodezijski Smithov režim. Sprejeli so tudi sklep, naj bi se nadalje iskali možnosti za organizacijo kolektivnih akcij, ki bi omogočile ustanovitev vlade afriške večine v Južni Rodeziji.

Ekvadorska vojaška junta se je po triletnem vladanju odrekla oblasti. Njen sklep je posledica hudih napetosti, ki so že nekaj časa vladale v Ekvadorju. Vsa dežela praznuje konec diktature. Življenje v državi pa še ni urejeno in prav tako še ni gotovo, kako se bo naposled razpletla ta narodna kriza. Prvi dan nove oblasti so izpustili na svobodo večje število političnih zapornikov. Komunistična partija je pa še vedno prepovedana. Kljub umiku junte računajo, da se vojska še ni odrekla vsem ambicijam ter da bo ostala zakulisna odločilna sila v državi.

Ne se zavzemati zgolj za priznavalnino in socialno pomoč

V petek, 25. marca je bila v Logatcu ustanovna skupščina ZZZB NOV občine Logatec. Poleg 46 delegatov iz 10 združenj se je skupščine udeležil tudi predstavnik ZZZB NOV Slovenije Adolf Dimnik. Razprava po poročilu o bodočih nalogah združenja je pokazala, da se v nasprotju s peščico tistih, ki so na letošnjih skupščinah poudarjali le svoje osebne probleme, večina logaških borcev zelo zanima za dogajanja pri nas doma in v svetu.

Z ozirom na dejstvo, da v logaški občini živi pretežno kmetijsko prebivalstvo, so tudi na nedavni skupščini ZZZB posvetili večjo pozornost obravnavanju vprašanj borcev-kmetov. Slednje zanima tudi vprašanje zdravstvenega varstva, ki ga po zakonu o zdravstvenem varstvu kmetov-borcev uživa 32 borcev in 59 njihovih družinskih članov. Na skupščini so sklenili, da bodo pospešili urejanje statusa borca tistih, ki imajo pravico do uveljavitve popolnega zdravstvenega zavarovanja.

»Nismo zadovoljni s kriterijem do dodatka za zaposlene borce,« so menili na skupščini. Na področju logaškega združenja živi 145 borcev po 9. 9. 1943

do 31. 12. 1943. Zato pravijo, da bo treba pri nadaljnjem urejanju dodatka za zaposlene borce odpraviti določbo zveznega zakona; le-ta odvzema pravico do dodatka tistim borcem, ki izpolnijo pogoje za starostno ali invalidsko pokojnino. Pri obravnavanju invalidskih vprašanj pa so udeleženci ostro grajali komisijo za zadeve borcev in invalidov NOV občinske skupščine, ki

rešuje vloge tudi po 18 mesecih.

Na svoji skupščini so logaški borci pretresali tudi primer žirovskega župnika, ki bo za mladino zgradil nekakšne klubske prostore. Ob tem naj se logaški borci sami vprašajo, koliko so storili, da bi mladino pritegnili v svoje vrste?

Tovariš Dimnik je v svojem zaključnem govoru omenil, da se

nam razne zakonite ugodnosti, ki smo jih izvojevali za borce, večkrat maščujejo. Dodatek za zaposlene borce je marsikatero podjetje zapisalo v svojo korist, tako da tovaršem, ki dodatek prejemajo, ne povzra plač, kot ostalim uslužbencem. Imamo tudi primere, ko podjetja silijo borce k predčasni upokojitvi, opravičila za to pa iščejo v določbah pokojninskega zakona, ki veljajo za borce. Prizadevati si moramo, da podjetja borca čimdalje zadržijo na delovnem mestu, ne pa, da se zavzemamo za priznavalnino in druge socialne pomoči. **ŽE**

Nekdanjim borcem Gubčeve brigade!

Odbor bivših borcev 4. slovenske narodnoosvobodilne udarne brigade »Matije Gubca« zbirajo gradivo za pisanje brigadne zgodovine. Želimo, da bi knjiga izšla ob petindvajsetletnici ustanovitve prvih slovenskih brigad leta 1967. Ta zgodovina bo popolnejša, če bo pri njenem pisanju sodelovalo čimveč bivših borcev.

Zato vabimo vse, ki imajo razne dokumente, fotografije, predmete ali časopise, letake, oziroma ki lahko napišejo svoje spomine, naj nam jih pošljejo. Posebno dragoceni so podatki o dejavnosti posameznih služb v brigadi, o posameznih funkcijah, nadalje seznami enot in članov SKOJ ter KP.

Pričakujemo tudi pobude za kar se da boljše in popolnejše opisovanje dogodkov in celotne zgodovine brigade.

Prosimo vse tovariše, naj pošljejo svoje prispevke do 30. septembra letos. Vse gradivo bomo na željo lastnikov, oziroma piscev, vrnili, vse prispevke pa, ki jih bomo lahko uporabili, bomo tudi honorirali. Vse gradivo pošiljajte na naslov: Lado Ambrožič-Novljan, Celjska 12, Ljubljana.

Odbor borcev 4. SNOUB »Matija Gubec«

Poizvedujemo

Prosim vse tovariše, ki so bili ujeti v noči od 5. na 6. januar 1945 v vasi Ajdovec na Dolenjskem, naj mi pošljejo svoje naslove. Dobro se še spominjam Toneta Ahačiča, takratnega vodje patrol na Brezovo reber, ki me je poslal v predhodnico v vas Ajdovec. Obnavedeni priložnosti sem bil patrolni vodja, ker sem edini poznal pot.

Franc Zalec, Draga 8, p. Vinica pri Črnomlju

Popravek

V 12. številki »TV 15« je v rubriki »Poizvedujemo« prišlo do neljube pomote. Poizvedba se pravilno glasi:

Prosim tovarišice MIRO KO-ROŠEC, ki je pred osvoboditvijo stanovala v Mostah v Slapničarjevi (namesto Stopničarjevi) ulici 7, da mi sporoči svoj naslov.

Terezija Bratinščak
Ljutomer,
Kavčičeva 6

V Laškem so živahno razpravljali

7. deljo, 27. marca, je bila v Laškem skupščina organizacij borcev, na kateri so se dosedanja občinska združenja ZB NOV, ZVVI in ZROP združila v občinsko ZZZB NOV.

Dejavnost združenj borcev NOV je bila doslej tako obširna, da se skoraj ne da v ničemer primerjati z dejavnostjo drugih društev in organizacij. Prav v tej zvezi je bila tudi razprava tako pomembna, da je še v marsičem dopolnila že tako izčrpano poročilo.

Med letom je bil izredno pomemben vpliv borcev na celotno družbeno politično in gospodarsko dejavnost v občini. Od celotnega števila članov ZB je aktivno delalo v družbeno političnih organizacijah in društvih ter organih družbenega samoupravljanja kar 821 članov, to je več kot dve tretjini vsega članstva.

Med drugim so udeleženci konference zelo ugodno ocenili tudi delo pri reševanju gmočnih vprašanj bivših borcev, bodisi glede priznavalnine, bodisi glede borčevskega dodatka ali stanovanj.

vanjskih vprašanj. Tako je bilo za socialno zaščito borcev uporabljenih več kot 26 milijonov dinarjev. Če pa še k temu prištejemo sredstva, ki so bila borcem dodeljena kot posojilo za popravilo in zidanje novih stanovanjskih hiš, potem je ta znesek znatno višji in preseže 180 milijonov starih dinarjev.

Posojilo za popravilo in zidanje stanovanjskih hiš je prejele 83 bivših borcev. Z stanovanjskim posojilom v višini 103 milijonov starih dinarjev upajo, da bodo v glavnem rešili stanovanjski problem borcev, za reševanje še preostalih primerov pa bo občina najela kredit v višini 18 milijonov starih dinarjev in tako sanirala problem borčevskih stanovanj skoraj v celoti.

Trenutno je še nerešeno vprašanje stanovanj kmetov borcev, za katere je občinska skupščina v preteklem letu sicer zagotovila potrebna sredstva, z dosedanjim načinom financiranja gradnje teh stanovanj pa bo za te primere težko dobiti potrebna sredstva.

Kot zelo pomembno vprašanje so na konferenci obdelali vprašanje razvijanja tradicije NOB. Organizacije ZB so to vprašanje sicer reševale v okviru danih možnosti, ni pa to vprašanje rešeno v pogledu učnih programov na osnovnih šolah, ker zagotavlja predmetnik znatno prednost poučevanju starejših zgodovine, predvsem pa od leta 1941 dalje, pa preostaja le še komaj zajeto v učnem programu. Svet za kulturo in prosveto SRS naj bi tej pripombi prisluhnil in skušal zagotoviti v učnem programu več ur za pouk zgodovine NOB.

Na območju občine je 71 spominskih objektov, ki izvirajo iz

NOB. Vsi ti objekti so trenutno lepo vzdrževani, pojavljajo pa se že potrebe, da bo treba nekatere popraviti in bo v tej zvezi nujno zagotoviti finančna sredstva.

Na konferenci so z vso upravičenostjo razpravljali tudi o invalidninah, ki se niso zviševale skladno s porastom življenjskih stroškov.

TONE KNEZ

KREDITNA BANKA CELJE, PODRUŽNICA VELENJE

- HRANILNA SLUŽBA
- POTROŠNIŠKI KREDITI
- VARČEVALNA SLUŽBA
- ZA GRADNJO STANOVANJ

VSE INFORMACIJE DAJE PODRUŽNICA BREZPLAČNO.

ZANIMIVO POSREDOVANJE DOGODKOV IZ NOB

Gojence Zavoda za slepo mladino je dvakrat obiskala narodni heroj tovarišica Družina-Andreana Olga. Z nje lastnim, razgibanim in šegavim pripovedovanjem zgodb iz NOB je oba krat zelo navdušila mlade poslušalce.

Gojenci so imeli priložnost poslušati tudi tovarišico Angelco Kumše, ki je s preprosto besedo oveličila, kako so jo mučili domobranci in kako jim je pobegnila izpred pušk, ko so jo nameravali ustreliti.

Obe sta izvirno in živo posredovali dogodke iz naše bližnje preteklosti, o kateri tisti, ki so jo preživeli, pišejo neštete strani v zgodovinskih almanah. Toda neposredno in osebno pripovedovanje o trpljenju, zmagah in

moralni tedanjega časa mnogo več pomeni kakor pisana beseda. Takih pripovedovanj bi moralo biti v naših šolah še več, kajti živo izgovorjena beseda mladim poslušalcem veliko pomeni. Posebno pa so taki obiski koristni kot dokumentacija k razlagi zgodovine NOB. K. T.

Novice iz Apač

Pred nedavnim se je na svoji 4. redni seji zbral odbor ZB Apače. Razpravljali je o pripravah na 25. obletnico ustanovitve OF. Na spominski dan bodo v Apačah imeli svečano sejo. Odbor je razpravljali tudi o sejemih v organizaciji ZB in ugotovili, da je vedno več proslav za sprejem v članstvo. Sklenili je, da bo za sprejem uvedel strožje kriterije. A. M.

Ob tabornem ognju

stanovanj — od psok do postpanja s smetmi pred vrati, maza-nja perila, ki se suši, do zaklepanja palnic itd., vse to morajo prenašati. Končno bi se morali zavedati, da se ta vprašanja ne morejo urejati in biti urejena v zaprtih okvrih občin. Saj to ni

stvar občine, če so bili na njenem območju ljudje zavedni in so v večjem številu odšli v partizane. Ali je prav, da se danes občine, ki bi morale dobiti največje priznanje, nahajajo v najtežjih razmerah. Ali je pravilno, da so glede tega v najugodnejšem položaju občine, ki so dale najmanj borcev v NOV in največ občanov v sovražne vrste.

Menim, da se zadeve borcev lahko uspešno urejajo edino centralizirano. Zavedati se namreč moramo, da ni prav, če so borci v občinah, v katerih jih je največ, v neenakopravnem položaju glede uporabe pravic, ki jih jim daje status borca, ker so odvisni od proračunskih sredstev občine. Vprašamo se tudi, ali je prav, da se v Ljubljani za nogometaše centralizirano briga MS in jim poleg fantastičnih plač zagotavlja še 48.000.000 starih dinarjev dotacije za vrhunske dosežke, borci pa so prepuščeni

usodi, ker za urejanje njihovih stanovanjskih zadev ni v tekočem letu zagotovljen niti dinar. Ali je danes res vsak nogometaš več vreden od borca? To zadevo je treba začeti urejati enotno in centralizirano iz zagotovljenih rednih virov dohodkov in to tako dolgo, dokler problem ne bo končno urejen.

Smatram tudi, da bi moralo priti do odločne in vsestranske revizije tistih, ki jim je priznan status borca in ki uživajo iz tega izvirajoče pravice. Če bi nas bilo v letih 1941—1945 toliko udeležencev NOV, kolikor jih danes uživa status borca, bi nas prišlo 10 na enega sovražnika in ne obratno ter bi bila borba lažja in manj krvava. Vemo, da uživa status borca precej ljudi, ki niso imeli nič skupnega z NOB. Ljudje, ki so se dobro znašli za časa NOB, so se dobro znašli tudi danes. Dobivajo stanovanja na račun pravih borcev in uživajo vse druge pravice, ki jim jih daje status borca.

Nujno je torej na enoten za vso Slovenijo enak način reševati pravice, pridobljene s statusom borca, da bodo vsi v enakopravnem položaju ne glede na to, ali so v Mostah ali Centru ali v katerikoli drugi občini. Na centraliziran način iz zagotovljenih virov končno v nekaj letih rešiti stanovanjske probleme vseh borcev in izvršiti temeljito revizijo, komu pripadajo pravice statusa borca.

METOD JURČIČ

PRIPOMBA UREDNIŠTVA:

Z dopisom tovariša Metoda Jurčiča se ne strinjamo v celoti. Menimo namreč, da je mogoče uspešno reševati stanovanjske zadeve upokojenih borcev edino v okviru občin, ki pa jim je pri tem prav gotovo potrebna večja pomoč iz zveznih in republiških sredstev.

V zadnjem času slišimo z ene strani in beremo, kakor v TV 15, tako tudi v dnevnih časopisih zelo optimistične izjave, zaslojene s statističnimi podatki o urejanju stanovanjskih in drugih zadev borcev.

Pustimo ob strani vse statistike, izjave in resolucije o uspešnem reševanju tega problema, pa poglejmo resnici v oči.

Občina Moste-Polje v Ljubljani je danes verjetno tista, kjer je stanovanjski problem najbolj pereč in situacija najbolj resna. Na srečo ali nesrečo je to občinsko območje med NOB, v primerjavi z drugimi področji v Sloveniji, dalo največ borcev.

Problemi borcev v novih razmerah

To, kar je bilo in mora biti občini v največji ponos, je danes postalo za občino neresljivo breme. Res je občina v zadnjih letih, ko so za to še obstajali pogoji, dajala zelo velika sredstva za urejanje stanovanjskih in drugih zadev borcev. Toda problem v tej občini še zdaleč ni rešen. Občina sama pa ga tudi ne more rešiti. V občini, ki ima največje število borcev, so dohodki za proračunske izdatke strogo omejeni. To je privedlo že do tega, da so priznavalnino v tej občini najnižje ali vsaj med najnižjimi v Sloveniji. Za urejanje stanovanjskih problemov borcev, ki niso v delovnem razmerju, za leto 1966 ni mogla določiti niti dinarja. Poleg vseh dosedanjih naporov pa je v občini še ca. 100 neurejenih perečih stanovanjskih zadev borcev. Precej pa jih stanuje še v zelo slabih in nezdruženih stanovanjih. Dogaja se, da privatni lastniki stanovanj na vse načine nagajajo borcem, najemnikom

Uspehi ne pridejo sami od sebe

O DELU ZROP V SLOVENSKI BISTRICI

V zadnjih letih je občinska organizacija ZROP v Slovenski Bistrici dosegla nekaj prav lepih uspehov. Tako so bili na okrajnem tekmovanju v orientacijsko patrolnem pohodu 1. 1964 prvi (posamezno in ekipno), leta 1965 pa je tov. Ivan Ferk v republiškem tekmovanju zasedel prvo mesto.

Da bi kaj več izvedel o njihovem delu in načrtih, sem se oglasil pri tov. Radku Bosančiču, predsedniku komisije za rezervne oficirje in podoficirje pri Zvezi združenj borcev NOV občine Slovenska Bistrica.

● **Letos so začele organizacije ZROP delati po novem. Kakšno je vaše mnenje o dosedanjem sistemu dela? V čem so se pokazale pomanjkljivosti?**

Po našem mnenju se je stari način premalo oziral na potrebe starešin. Zato je delo upadalo. Dosedanja predavanja so vse premalo upoštevala grupiranje po rodovih. Spričo tega je obisk padel na 70–75%. Precej naj je ovirala tudi razkropljenost naših krajevnih organizacij, katerih člani so se težko odzivali predavanjem. Zato je bilo nujno, da smo prešli z občasnih mesečnih predavanj na strnjene seminarje, ki trajajo (nepretrgoma) 2–4 dni. Za tak način se je izrekla tudi večina članstva, podprle pa so ga še mnoge druge izkušnje (testiranje itd.).

● **Kako ste organizirali letošnje seminarje?**

Seminarji se trajajo; nekatere krajevne organizacije še niso prišle na vrsto, vendar lahko dokaj zanesljivo sodimo, kakšen bo končni rezultat. Toda najprej k vašemu vprašanju. Seminarje smo organizirali posebej za artilerijske oficirje, pešadijske oficirje, pešadijske podoficirje, sanitetske oficirje in podoficirje. Druge rodove smo pridružili sorodnim rodovom. Zaradi značaja tem smo oficirje in podoficirje ponekod združili. Teme so se sukale v okviru bataljona. Tako smo z artilerijskimi oficirji bolj obdelali taktični del, s podoficirji pa nadrobno pregledali delo komandirja voda na bojnem položaju.

● **Dosedanja občasna predavanja so bila včasih monotona, k čemur je svoje prispevala tudi predavalnica. Ste v tem oziru kaj spremenili metodo?**

Res je; doslej smo vse preveč tičali v predavalnicah. Tokrat pa smo vedno, kadar je bilo možno in umestno, prenesli delo na teren. Pešadijski oficirji so bili, na primer, samo en dan v predavalnici, tri dni pa na terenu. Tako je dobila naloga, ki jo je postavila tema, zelo živo podo. Tema »organizacija obrambe bataljona« je bila lahko le na ta način obdelana do zadnje nadrobnosti.

● **Ali ste lahko načelo specializiranosti dosledno izvedli?**

Popolnoma ne. Imamo namreč majhne krajevne organizacije, obsegajo pa mnogo zasedelov. Članstva je v takih organizacijah seveda malo, še to pa je zelo pisano po rodovih. Za take krajevne organizacije smo morali organizirati enoten program, v okviru katerega pa smo upoštevali zgoraj omenjeno dejstvo. Zato smo zanje pripravili različne teme, pomagali so nam tudi filmi. Seveda pa je bil program povezan z letnim programom.

● **Pogrešate omenili posamezne rodove, za katere ste organizirali seminarje. Pogrešate sem finančno službo.**

Tudi nanjo nismo pozabili. Za zdravilnike in bolničarje bomo priredili poseben seminar, prav tako za finančno službo.

● **Kakšni so vtisi o novem načinu?**

Boljši, kot smo pričakovali. Pokazale so se sicer nekatere obrobne pomanjkljivosti, vendar

so uspehi razveseljivi. Seminarji so bili dokaj živahni, kar je važno, saj na ta način preraščamo pasivnost članstva na občasnih predavanjih. Menimo, da je to zelo pomembno. Druga prednost je zaobsežena v časovni strnjjenosti. Nič manj ni važno, da ob eni sami temi, ki jo obdelujemo nekaj dni, pretresemo vse vzporedne momente. Česa takega pri starem načinu (eno ali dveurno predavanje) seveda ni bilo mogoče doseči. Tudi obisk je občutno boljši (80–85 odstotkov). Posebej moramo pohvaliti krajevni odbor Makole. Tu je bil obisk celo stooštosten!

● **In kaj menijo predavalci?**

Tudi predavalci so bili zadovoljni, saj jih časovni okvir ni tako močno utesnjeval. Delovno vzdušje je bilo dobro, stik med predavateljem in člani je bil v večini primerov tesnejši.

● **Ali so predavali samo aktivni oficirji?**

Za predavanja po rodovih smo poklicali aktivne starešine, splošni program pa so vodili rezervni oficirji. Delo so dobro izpeljali, zato naj posebej pohvalimo podpolkovnika Anteja Magiča, majorja Paneta Barbirja, majorja Branka Sutlovica in rezervnega oficirja Ibrahima Šuškiča in Ivana Jelića. Zahvaliti se moramo tudi poveljstvu garnizona v Slovenski Bistrici, ki nam je v vseh pogledih šel na roko.

● **In nadaljnje delo?**

Drobnege dela je precej, od pomembnejših nalog naj omenimo orientacijski pohod v krajevnih organizacijah in taktično orientacijski patrolni pohod v občinskem merilu. In kot vsako leto: streljanje z vojaško puško.

Ker je delo dobro steklo, se nadejamo, da bo »saldo« uspehov ob koncu leta razveseljivo. Z zadovoljstvom ugotavljamo, da ima občinska skupščina za nas razumevanje; to pa je prav tako dosti vredno. Kot vidimo, ima pri tem posebne zasluge predsednik občinske skupščine tov. Franjo Ledinek, ki je pokazal za našo organizacijo osebno zavzetost.

Ko sem zapuščal prostore ZROP v Slovenski Bistrici, sem premišljeval, koliko dela je za temi skupimi izjavami. Videti je, da je program načrtno zastavljen, in kar je zlasti pomembno, dobro prilagojen specifičnostim raznolikih krajevnih organizacij. In samo tako delo rodi sadove. Kajti uspehi ne pridejo sami od sebe.

Številna udeležba in plodna razprava

Redne letne konference krajevnih organizacij ZB NOV zagorske občine so zaključene. Občinska konferenca združenja je bila v nedeljo, 3. aprila v Delavskem domu v Zagorju.

V občini deluje sedaj deset krajevnih organizacij, v katere je včlanjenih preko 1300 bivših borcev in internirancev. Se vedno pa je nekaj borcev izven organizacije. V želji, da bi vključili še preostale borce, so v teku priprave za upostavitve samostojne organizacije borcev v Podkumu. Ker je kraj precej oddaljen od vseh drugih organizacij, bo kljub manjšemu številu članstva to najboljše rešitev, da se polnoštevilno vključijo v svojo organizacijo in preko nje uveljavljajo pravice in dolžnosti kot aktivni činitelji pri oblikovanju družbene dejavnosti v kraju. Ena izmed osrednjih značilnosti letošnjih konferenc je zelo velika udeležba. V nekaterih krajevnih organizacijah se je konferenc udeležilo tudi preko 80 in več odstotkov članov. Zelo živahne in vsestranske so bile tudi razprave. Člani so obravnavali številne zadeve, kot: celotno politično-organizacijsko dejavnost krajevnih organizacij v zadnjem letu, položaj in življenjske razmere borcev in internirancev, položaj kmetov-borcev, nadalje zdravstveno stanje borcev, preventivno zdravljenje, govorili so o priznavalninah in v zvezi s tem o nekaterih slabostih in neenotnih kriterijih o izobraževanju, štipendiranju otrok borcev, o vzdrževanju in varstvu spomenikov in spominskih plošč in še o marsičem drugem.

Razprave so bile usmerjene v iskanje kar najboljših oblik dela in s tem uspešnega in čim hitrejšega reševanja vseh zadev.

Iz vsega povedanega se da ugotoviti, da se je gnetni položaj članstva izboljšal, saj imajo skoraj vsi, razen nekaj izjem, primerna stanovanja, rešeni so najnujnejši primeri ogroženih članov s priznavalnimi, poleg tega pa so organizacije v številnih primerih pospeševale pri reševanju tako gnetnih kot drugih zadev borcev. Veliko težav je bilo okrog sprejemanja kriterijev za določitev višine priznavalnin upravičencem, sprito omenjenih možnosti sklada, ki ga upravljajo borci preko svojega upravnega odbora. Vsekakor bodo na tem območju potrebna še močna vsestranska prizadevanja tako pri zbiranju sredstev za sklad kot pri delovanju v upoštevanjem vseh okolišnin in v navedu enakih meril.

Ugotovitev nekaterih konferenc, da je občinska skupščina skušala kar najbolje rešiti nekatera pereča vprašanja borcev, potrjuje tudi dejstvo, da so pri odmeri davkov kmetom — bivšim borcem vendarle skušali pomagati z raznimi olajšavami. Razprave niso pozabile tudi na dejstvo, da smo v preteklem letu praznovali 20-letno osvoboditev, katero smo proslavljali vsi od krajevnih organizacij ZB NOV in vseh združenih in društvenih organizacij v občini skozi vse leto in da je bil v tem jubilejnem letu postavljen v Zagorju centralni spomenik revoluciji, za katerega postavitev so prispevale vse delovne organizacije pa tudi vsi posamezniki.

To so samo nekatere zadeve, o katerih je bilo govora na krajevnih konferencah, vse te in še mnoge druge pa so delegati borčevskih organizacij na svoji skupni konferenci strnili v svoj delovni program z željo, da bi bili v bodoče še bolj uspešni in da bi tudi 25-letnico vstaje postavili nad vse dostojno.

k. d.

JANKO GAČNIK

Na smrt obsojen se je oglasil...

(NADALJEVANJE)

Nedolgo zatem so prišli v sobo četovodja Šepetavec, stabni narednik Zale, Hercegov ter več drugih, ki jih Rakusa ni poznal. Na njegovo vprašanje, ali so boljševidi ali »voiki vohrovci«, je odgovoril Šepetavec. Dejal je, da niso ne eno ne drugo, da pa so v zvezi s celo koroško fronto in tudi z Nemci. Nadalje je še dejal, da bodo zapustili postojanke in odkorakali v St. Jurij na zborovanje. Časnike da so razorožili in zastražili. Le Cirila Rakusa, brata se omenjenega kapetana Rakusa in nadporočnika Jurka so pravkar obsodili na smrt...

45. MARIBORSKI PESPOLK

O uporih slovenskih vojakov leta 1919 je že izšla daljša razprava dr. Rudija Kyovskya v časopisu »Delo« leta 1952. Še prej je isti pisec pisal o tem v »Slovenskem poročevalcu«, v »Prispevkih za zgo-

najdemo upornike iz Judenburga, Radgone, Codroipa in Veluna. Zmotno pa je naziranje nepoučenih ljudi, češ da so bili med uporniki leta 1919 nasprotniki priključitve Maribora in drugih krajev ob današnji severni meji k Jugoslaviji, torej ljudje, ki so bili somišljeniki nemške »Schutzwehr«, ki naj bi z orožjem preprečila priključitev Maribora k Jugoslaviji.

Nikakor ne moremo smatrati za revolucionarje nemške nacionalistične gospode, ki je skušala ohraniti svoje gospodarske in politične položaje. Prav tako ne vojakov »Belo-zelene garde«, ki so bili za denar in drugačne

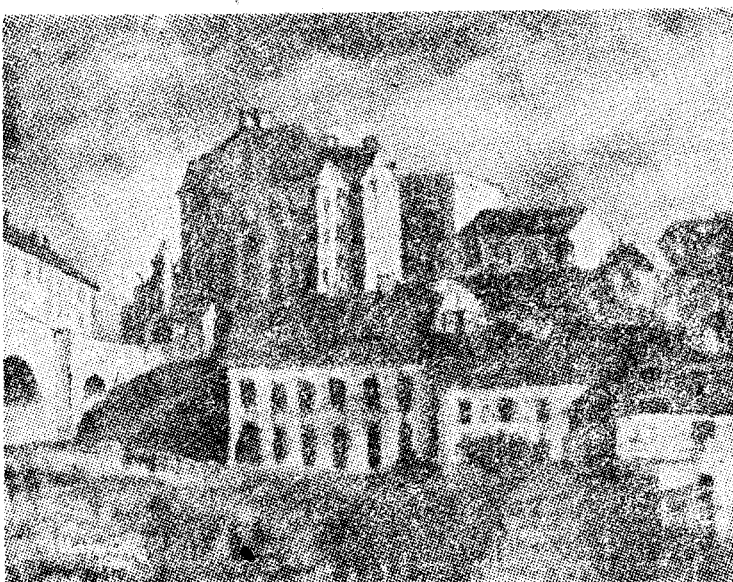
poveljniki, ki ga Vinko Pinter omenja kot »N. N.«. Toda, ali ni bil vodja oficir, najmanj kape-

ta? Podatek se ne bi ujemal s tem, kar mi je povedal ob neki priložnosti v Mariboru, še v pred-aprilski Jugoslaviji, zdaj že pokojni Miha Vahtar, ugleden obrtnik, knjigovez in zaveden Slovenec. Ko sva se med drugim pogovarjala o julijskem uporu 1919, je Vahtar upornike zagovarjal in omenil, da je bil upor akcija organiziranih podoficirjev. Ti so nameravali v Ljubljani ustanoviti svojo vladno, sestavljeno iz samih podoficirjev. Zakaj pa, zakaj niso vključili v svoje delovanje nobene oficirja in tudi ne vseh podoficirjev? Po mojem mnenju lahko iščemo razlago v dveh pojavih:

Še v Avstro-Ogrski so si bili oficirji in podoficirji nasprotniki. Hkrati pa so bili oficirji privrženci stroge in tudi slepe vojaške discipline ter se kot taki ne bi priključili uporu. Če bi se oficirji pridružili, bi bili po vsej verjetnosti organizatorji ter voditelji. V tem primeru bi podoficirji izgubili vodstvo in bi se bilo bati, da bo upor izgubil precej ostrine in temeljitosti.

Naravnost neverjetno se nam zdaj zdi, kako so ravnali v novi državi SHS v invalidi iz prve svetovne vojne. V sosedni Avstriji so invalidnine redno izplačevali, bile so enake tistim, ki so jih imeli pred razsolom invalidi v avstro-ogrski maronariji. Pri nas so bile invalidnine mnogo nižje, ponekod pa so jim jih tudi izpodbijali. Pogosto se je zgodilo, da je uradnik odpravil v revščini živečega invalida, ki je terjal podporo, s kliničnim očitkom, češ kakaj pa si se boril za Avstrijo in za cesarja. Taki očitki so mnogim vsakoli globoke rane v zavest, bolj odporim in neuklonljivim pa povečale jezo in gorčice nad novo državo, ki kaj takega dopušta.

Ce beremo v, že omenjeni razpravi dr. Kyovskya obirno uvodno poglavje, ki govori o tem, kako so se v začetku prve svetovne vojne in tik pred njo znani politiki in ljudstvo pri nas navduševali tudi pod vplivom Vatikana za boj »za vero, dom, cesarja« ter silili v vojno, trpljenje in pomanjkanje, potem veliko lažje razumemo to ogorčenje. Ti politiki so namreč na invalidne, marsikdaj žrtve njihovega zapeljavanja, kratkotalno pozabili ali pa so jih skušali odpraviti s sramotno nizkimi invalidninami, miloščno ali celo z očitki, da so se bojevali za tujo državo, ne pa, kot Srbi, za Jugoslavijo. Tako se je širila tudi mrznja proti Srbom kot narodu, proti junakom slavnih bojev na Rudniku, Ceru in Kajmakčalanu, invalidom, ki tudi niso bili v preveč dobrem položaju.

Milan Majerič: Stari Maribor, olje, 1964

dovino delavskega gibanja« pa France Klopčič. V prilogi mariborskega »Večera« je Milan Ževart pod naslovom »Strel na Glavnem trgu« leta 1959 pisal, kako ima mariborski vojaški upor leta 1919 velik pomen v verigi bojev v tem razdobju. Toda ta upor do zdaj ni doživel temeljite obdelave, kar je treba kar se da hitro popraviti.

Vsekakor sodi pripovedovanje Vinka Pintarja k važnim prispevkom k zgodovini vojaških uporov pri nas takoj po prvi svetovni vojni. Zelo važen je tudi prepis zapisnika sodne obravnave v Dravogradu dne 2. avgusta 1919. Prej omenjeni pisni so razpravljali pretežno na podlagi dokumentov in zapisnikov, zato se mi zdi potrebno dodati še svoje pripombe in pojasnila. Podatke zanje sem si nabral kot udeleženec teh burnih dogodkov in poznavalec razmer. Reči pa moram, da sta razpravi dr. Kyovskega in Ževarta pisani v skladu z možnostmi zelo stvarno, tako da lahko smatramo mojo razpravo le kot dopolnilo in pojasnilo. Pripovedovanje Vinka Pintarja, ki me je ponovno obiskal in se mi ves zaupal, pa je naredilo name globok vtis.

Mariborski polk so ustanovili že novembra 1918 pretežno iz Maistrovih borcev, ki so bili prostovoljci. Če se je zanje udomačil naziv »Maistrovi borci«, se to ni zgodilo zaradi kakšnega osebnega kulta, ampak ker je Maister svoje vojake osebno zbiral in pridobival med povratniki z raznih bojišč. Med njimi so bili tako Slovenci kot tudi Srbi, bivši avstrijski vojni ujetniki. Nekaj vojakov je dobil tudi z mobilizacijo, ki jo je odredil na lastno odgovornost. Da je bil Maister tako priljubljen, so med preprostimi vojaki tudi pripomogli vojaški in politični uspehi, ki jih je dosegel zlasti novembra 1918. Tedaj je Maistrovo delovanje prizadelo nemško gospodo, mariborske meščane, zato so preprosti vojaki v svojih revolucionarnih čustvih to močno podpirali. Med Maistrovimi borci lahko na podlagi ohranjenih seznamov

obljube pripravljeno braniti položaje že omenjene gospode. Se manj raznih nemškutarjev, ki so bili zaradi svojega že znanega oportunizma vsak čas pripravljeni zatajiti svoje slovensko poreklo z nemško govornico, ker bi potem lahko upali na boljše in donosnejše službe.

Enako ne moremo smatrati za revolucionarje pretežno večina takratnih socialdemokratov. Ti so v svojem oportunizmu že preveč racionalni na pomoč iz Grada, Celovca ali Dunaja, namesto da bi se naslanjali na svoje lastne sile. Pač pa so se povezovali celo z nemškimi nacionalističnimi odborniki, zastopniki mariborskega meščanstva. Ne smemo pa zanikati, da niso imele na delavce velikega vpliva nemške šole z nacionalističnimi učitelji. V okolici Maribora so povrh vsega šole nemškega nacionalističnega »Schullvereina« izkoriščale socialno stanje delavcev in kmetov. Le tako je mogoče razumeti, da so imeli mariborski delavci po večini dokaj močno razredno zavest, nacionalno pa so bili pod močnim vplivom vzgoje v nemškem duhu. Na to so vplivale tako šole kot revije, knjige in časopisi. Ob velikih demonstracijah 27. januarja 1919 so priključili pomoč za izrazito protiboljševsko usmerjene ameriške misije pod vodstvom podpolkovnika

LEPO OBLEČEN — ZADOVOLJEN — KDOR OBISKUJE

PRODAJNI SERVIS

Mladina hiša

LJUBLJANA · MARIBOR

Millesa. Pod pretežno nemškimi zastavami zbrana množica se je ob prvih strelh zaradi napada na rotovž razbežala. Nemški nacionalistični gospode so ji očitali strahopetost, kakor pripoveduje Vinko Pintar. Zelo verjetno so skušali nemškim nastojem ljudje izkoristiti tudi julijski upor zavednih slovenskih vojakov za pripoljevanje Maribora in drugih krajev ob severni meji k Avstriji. Toda pri tem so sodelovali kot nekateri priključniki Maistrovih borcev. Ti so se uprli prav v močno samozavest, da so za pripadnost Maribora in drugih krajev odločilno pripomogli prav oni in da imajo zato vsi mariborci pravico zahtevati boljše ter pravičnejše ureditev lastne države, za katero so se bojevali...

Ne vem, ali so naši zgodovinarji že ugotovili, da v uporih julija 1919 ni sodeloval noben znan oficir. V Labodski dolini sta, kot je do zdaj znano, pripravljala upor četovodja (podnarednik) Herzog in Šepetavec, oba enoletna prostovoljca. To pa ne pomeni, da bi bila morda resnično kdaj vstopila prostovoljno v vojsko, posebno ne v prejšnjo avstrijsko. Maturanti srednjih šol ali študentje univerze so imeli le to pravico, da so lahko izbirali zvrst vojske ter čas, kdaj bodo služili, med vojnino pa so jim tudi to pravico odvzeli. Po staroavstrijskih pojmih pa sta bila Herzog in Šepetavec izobražena, čeprav še nista bila oficirja. Toda to bi lahko dosegla.

V Mariboru so obsodili na smrt kot glavnega krivca za upor invalida, desetnika Toplak, ki ni bil niti enoletni prostovoljec. Ni verjetno, da bi bil Toplak že vnaprej odrejeni vodja vsega upora, oziroma glavni

Ne da bi se hotel hvaliti, ampak da bi podkrepil svoje trditve, naj omenim, da sem bil po prvi svetovni vojni deset let predsednik invalidske organizacije takratnega okraja Prevalje. Zato so mi razmere med invalidi, vdovami in sirotami dobro znane. Tista leta je nekdo celo kralj Aleksandra ukazal poklicati predstavnike vojnih invalidov iz vse države v Beograd, da bi jim kot priznanje izročil posebno zastavo. Za invalide iz Slovenije je njihovo ljubljansko vodstvo prisrčno prenočišča in prehrano. Prav invalidi iz Srbije, zlasti iz južne, kakor so takrat uradno imenovali Makedonijo, Bosne ter Hercegovine, so tavali po beograjskih ulicah in niso vedeli, kje bodo prenočili in dobili kaj za pod zob. Naslednjega dne smo se zbrali na slavnostnem prostoru. Slovenci smo bili dokaj urejeni, invalidi iz drugih delov naše države pa so bili večinoma v starih, ponošenih in tudi raztrganih oblekah. Mislim, da je bilo kralja le nekoliko sram pred tujnimi diplomati. Naši slovenski invalidi pa so prav na tem zborovanju spoznali, kako se godi srbskim tovarišem in vsemu ljudstvu in da ni bilo prav, ko so nekdo metali vse Srbe v isti koš v mrznji zoper novo vladavino. To ljudstvo so v letih 1941 do 1945 spoznali tudi številni nekdanji Maistrovi borci, ko jih je okupator izgnal in naselil v Srbijo. Takrat so lahko spoznali dobro in zlato srce preprostega srbskega ljudstva, ki ga mnogi še zdaj ne morejo prehiteti.

Tudi Toplak, eden izmed voditeljev upora v Mariboru leta 1919, vojni invalid, ni poznal dobrih strani preprostega srbskega ljudstva, pač pa je vse sodil po mogoteh, ki so enako zatirali tudi svoje rojake, pri tem pa so jim pomagali slovenski mogotci, njihovi priključniki...

Preiti je treba od besed k dejanjem

Združitevne skupščine ZZZ NOV občine Ljubljana Vič-Rudnik se je udeležilo 141 delegatov iz 66 združenj, predstavnik ZZZ NOV Slovenije Ivan Jenko in drugi družbeno-politični delavci. Skupščina je pretežno obravnavala stanje, v katerem ob izvajanju gospodarske reforme nastopajo razne nepravilnosti, preučila vrsto pojavov, značilnih za današnji čas in se z veliko mero pozornosti posvetila invalidskim vprašanjem.

V viški občini je 1070 invalidskih upravičencev. Ta številka pa sama po sebi še ne pove mnogo o njihovem težavnem položaju; 65 odstotkov ali natanko 692 invalidskih upravičencev je starejših od 60 let. Da je zdrav človek v teh le-

tih navadno pri koncu delovnega poleta, ni treba posebej poudarjati. Nesposobnost za delo, in razne bolezni terajo vedno večjo družbeno skrb, posebno še za invalide v pretežno kmetijski viški občini.

Na viški skupščini ZZZB so invalidi zahtevali, naj jim zakonodaja zagotovi boljše življenjske pogoje, da jim ne bo treba prositi za razne pomoči. Zahtevali so revalorizacijo invalidskih prejemkov, oprostitev plačevanja televizijske naročnine za invalide 1. in 2. skupine in druge ugodnosti. »Skupščine dajejo priporočila, pre malo pa uprejo. Nastopiti moramo odločno, ne samo prositi.« je menil eden izmed govornikov. Drugi pa je dejal: »V teh časih, ko beležimo nepra-

vilnosti nekaterih vodilnih ljudi, moramo preiti od besed k dejanjem. Pokazati moramo ne krivice in ne samo na splošno krizirati. Smo v najhujšem ognju borbe za razlastitev lastne birokracije.«

Upamo, da zdrava kritika viških invalidov ne bo ostala samo kritika, saj je skupščina ZZZB občine Vič opozorila na nekatera invalidska vprašanja, ki jih je treba čimprej urediti. Skupščina je obravnavala tudi vprašanja priznavalnin. Govorniki so menili, naj bi ljubljanske občine imele vsaj približno enake priznavalnine, ki se ne bi, kot sedaj, ravnale po gospodarski moči občin.

Lani so za reševanje vprašanj viških bivanja udeležencev

NOB v viški občini porabili 386,5 milijona dinarjev. Letos si na tem področju ne obetajo mnogo; občinski proračun nakazuje, da je namene le 20 milijonov starih dinarjev, na prioriteten listi pa je 49 proslilcev.

Tudi predstavniki ZROP so na skupščini govorili o težavah svojih združenj. Razen tega nekatera izmed 13 združenj ne delajo dovolj prizadevno. Ponekod so morali program streljanja izvesti kar z zračnimi puškami. Za letos pa so združenjem črtana vsa sredstva za nabavo potrebščin.

Stane Vrhovec je v svojem govoru opozoril na spremembe, ki bodo nastopile pri delu novega združenega odbora. Izrazil je željo, naj novi odbor rešuje zadeve vsaj tako prizadevno kot lani. Opozoril je tudi na vprašanje šolanja mladine. Z ozirom na podedelno strukturo prebivalstva bomo po sedanjih metodah dela kmalu prišli v položaj, da so bodo šolali na viških šolah tisti, ki imajo na razpolago dovolj finančnih sredstev.

žž

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

KAKO SO NAŠE ENOTE Z ZVUJAČO ZVABILE ČETNIKE V PAST

»Čez dva dni bodo prišli Angleži...«

V zgodnji jeseni 1944. leta se se okrog Bileče zadrževale precej močne četniške sile, ki so jih Nemci dobro oskrbeli z orožjem in municijo in ki so od svoje komande dobile povelje, naj se krepko upro enotam narodnoosvobodilne vojske, če jih bodo skušale razbiti

Avtomatska navigacijska naprava za nadzor nad vozili

Vojaškim starešinam je v sodobnem načinu vojskovanja zelo težavno spremljati premike svojih vozil glede na to, da vozijo predvsem ponoči in po slabem vremenu. Zato je bilo nujno, da dobe poseben navigacijski računar, s katerim bi bilo moč — ne glede na teren in vidljivost — nenehno in neposredno spremljati po karti pot vsakega vozila.

Zato je elektronski oddelek neke britanske tovarne (»Ferranti Ltd«), ki se je opredelila predvsem za proizvodnjo raznih navigacijskih naprav, v te namene

Vojaške zanimivosti

prilagodil eno izmed navigacijskih naprav, ki jih sicer uporabljajo v letalstvu. Gre za poseben aparat s topografsko karto, na kateri je moč v vsakem hipu videti, kje je trenutno kako vozilo.

Ta način omogoča vizualno spremljavo in nadzor nad vozilom ne glede na to, če to stoji ali pa se premika. Kako to dosežemo?

Najprej poimenujemo topografsko karto 1:50.000 na filmski trak tako, da je na vsakem traku po ena karta. Če potrebujejo več različnih kart, potem vsako izmed njih poimenujemo na drugi trak in jih zatem medsebojno povežemo. Z

V napad nad Bilečo so krenile enote 29. hercegovske divizije. Boji so bili zelo hudi in so trajali več dni. Partizani so v dežju in po globokem blatu privlekli svoje topove prav pred sovražnikove bunkerje. Komandant 10. hercegovske brigade Nikola Ljubibratić je jurišni na čelu svojih bombašev, da bi drugim enotam utrl pot v mesto. Ob tej priložnosti je pričeval svoje borbe z naslednjimi besedami:

»Samo od nas, tovariši, je odvisno, če nam bo treba še dolgo krvaveti pred Bilečo...«

Ko so njegovi bombaši osvojili prve bunkerje, je lahko prišlo do splošnega napada še drugih enot. Četniki niso vzdržali in so se razbežali, Bileča pa je bila kmalu nato v partizanskih rokah.

V stavbi, kjer so četniki imeli svoj štab, so organi OZNE ujeli več sovražnikovih vojakov. Ko pa je po končanih bojih prišel tja tudi komandant 29. divizije Vlado Segrt, ga je

načelnik OZNE za Hercegovino Slobodan Šakota povprašal:

»Tovariš komandant, poznaš tegale?« Pokazal je na moža s četniško kokardo, ki je sedel zraven njega.

Komandant ga je pogledal, vendar ni ničesar odgovoril. Bržkone se človeka, ki mu ga je bil Šakota pokazal, ni več spominjal.

»Spomni se na narednika, ki smo ga ujeli pri Kalinoviku v Pantičevem četniškem štabu. Takrat smo ga izpustili, ker nam je bil obljubil, da ne bo več sodeloval z izdajalci.«

Sele tedaj se je komandant posvetilo, za koga pravzaprav gre. Šakota pa je nadaljeval:

»Tu je tudi radijska postaja, nepoškodovana. Imamo pa celo njihove šifre!«

Ujeti narednik je bil namreč šifrant.

»S kom si imel zvezo?« je Šakota povprašal ujetnika.

»S štabom vojvode Bačovića vsakega dne ob pol sedmih zvečer...«

Šakota se je z ujetim četnikom takoj dogovoril, da bo ta natančno oddajal brzojavke, ki mu jih bo on sestavljal. Kmalu nato sta že imela v rokah brzojavko, ki naj bi jo poslal Kureš, komandant četniških enot v Bileči, četniškemu vodji Bačoviću:

»Komunisti ogorčeno napadajo. Imamo hude izgube. Ne bomo se umaknili. Pošljite pomoč.«

Zvijača je uspela. Ze naslednji dan so dobili odgovor:

»Potrpajte, bratje. Tudi pri nas je hudo. Rdeči napadajo. Dobili smo sporočilo iz Italije. Čez dva dni bodo prišli Angleži in kralj.«

Šakota in Segrt sta Bačoviću poslala novo brzojavko. Spet sta zahtevala pomoč. Bačović jima je odgovoril:

»Ne moremo vam pomagati. Sklenili smo, da bomo vkorakali v Trebinje in Dubrovnik ter tam počakali na Angleže. Prišli bodo čez dva dni...«

Tako so se brzojavke vrstile druga za drugo, njihova vsebina pa je bila skoraj vselej ista. Naposled so Bačoviću poslali naslednjo brzojavko:

»Rdeči so vdrl v mesto. Pomoč pošljite čez Nevesinje. Vašim enotam nasproti bomo poslali en naš bataljon.«

To sporočilo je vžgalo. Bačović je postal vznemirjen glede nadaljnje usode »herojev« iz Bileče, ki pa so se bili, kot nam je znano, že pred dnevi raztepli na vse strani, ali pa so jih bile naše enote polovile. Takoj je odgovoril:

»Nocoj bomo poslali poročnika Remetića z jurišnim bataljonom. Počakajte ga na črti Glavatičevu—Kifino Selo. General Draža pošilja pozdrave svo-

jim herojem. Komandanta Kureša smo predlagali za Karađorđevo zvezdo.«

Ko so naši prejeli četniško brzojavko, so nemudoma poslali enote tja, kamor naj bi prišel četniški jurišni bataljon.

Štiri dni so brzojavke krožile sem ter tja. Medtem so v Bačovićev štab že prispeli begunci iz Bileče in mu povedali, kakšna usoda jih je tam doletela. Bačovića je nedvomno moralo močno jeziti vse, kar je bil

rekel ali storil v zadnjih štirih dneh. Bilo pa je že prepozno...

Od vsega tistega, kar je bil Bačović obljubljal svojim »herojem« v Bileči, ni bilo nič: niti ni prišel kralj, še manj Angleži, pa tudi četniški komandant Kureš ni dobil svoje Karađorđeve zvezde... Zato pa je bil razbit četniški jurišni bataljon, ki ga je bil Bačović poslal na pomoč proti Bileči.

Podpolkovnik
JOVO RADOVANOVIC

BORCI, OBISKUJTE PREDSTAVE KINEMATOGRAFOV, KI OBJAVLJAJO PROGRAM V »TV 15«

● Kino »Triglav« Ljubljana

6.—8. 4. »Krvavi denar«, ameriška socialna drama
9.—11. 4. »Navaronska topova«, ameriški barvni cinem.
12.—14. 4. »Neznana vojna« franc. vojni dokumentarni

● Kino »Vevče« Ljubljana-Polje

6.—7. 4. »Na Jamaico«, franc. barvni glasb. revijski
8.—10. 4. »Črni orel«, mehiški barvni glasb.-pustolovski
13.—14. 4. »Roberto la Rocca«, francoska drama

● Kino »Zalog Ljubljana-Polje

9.—10. 4. »Toreadorjev valček«, angl. barvni vstav.

● Kino »Zadobrova« Ljubljana-Polje

6. 4. »Ponarejevalec iz Londona«, nemški krim.
9.—10. 4. »Desant na Drvar«, domači totalscope akc.

● Kino Zirovnica

9. 4. »Družinska kronika«, italijanski barvni
10. 4. »Hamlet«, ruski barvni

● Kino Dovje-Mojstrana

7. 4. »Čast upornika«, francoski barvni cinem.
9. 4. »Hamlet«, ruski barvni
10. 4. »Družinska kronika«, italijanski barvni

● Kino Kranjska gora

7. 4. »Družinska kronika«, italijanski barvni
8.—9. 4. »Bojevnikov počitek«, francoski barvni cinem.

Fotografija z uprašajem

Priobčujemo še eno fotografijo iz serije dokumentov o streljanju talcev v Sloveniji. Poslal nam jo je ljubljanski Muzej revolucije. O nastanku fotografije obstaja naslednja domneva: med Vodicami in Mostami je rašiška četa 15. septembra 1941 obstreljevala nemški avtomobil. Za ranjeno Miro Staré so Nemci ustrelili pet (? — na fotografiji jih je sedem) talcev. Bralce, ki se tega dogodka spominjajo ali so padle talce celo poznali, prosimo, če nam pišejo

eno samo tako napravo lahko zajejemo in nadzirajo površino, ki je v smeri vzhod-zahod dolga 350, v smeri sever-jug pa 450 kilometrov.

Pred odhodom na pot bo voznik s posebnim gunibom naravnal karto na točko, ki predstavlja izhodišče njegove vožnje, med vožnjo pa mu bo naprava sama registrirala prevoženo pot in položaj ob katerikoli času. Na zaslonu pa ni videti le same poti, temveč tudi okoliško zemljišče, v premeru 3,5 km.

Napravo zlahka vgradi v vsako vozilo, saj je težka le devet kilogramov, njen obseg pa znaša 43 x 23 x 20 cm.

Nove vrste prenosnih radijskih postaj

V Veliki Britaniji so po izkušnjah, ki so si jih bili v zadnjih desetih letih pridobili glede lahkih radijskih postaj, konstruirali dve najmodernejši postaji (»HF 30« in »HF 156«). Trdijo, da ti dve postaji ustrezata vsem vremenskim razmeram in vojaškim zahtevam.

Poročajo, da postaja »HF 30« nima nobenih elektronskih cevi, pač pa same tranzistorje, medtem ko je postaja »HF 156« le delno tranzistorizirana. Radijska postaja »HF 30« prejema električno energijo iz hermetično zaprtega 12 voltnega akumulatorja ali iz suhih baterij. Med prejemom troši 40 mA, pri radiofonskem oddajanju pa do 600 mA. Radijska postaja je visoka 40, široka 27, dolga pa 15 centimetrov, medtem ko je težka 9,5 kilograma

SISTEMI ZA AVTOMATSKO OBDELAVO INFORMACIJ

Elektronika in odločanje

Mnogi trdijo, da v sedanjih razmerah, ko so armade zasičene z najrazličnejšo tehniko (tankovsko, letalsko, mornariško, raketno itd.), ne bo zmagal le tisti, ki je hitrejši, temveč predvsem oni, ki bo bolje informiran, ki bo imel natančnejše podatke o položaju, o nasprotnikovih silah in premikih. Vse kaže, da hitrost in premoč v vojni tehniki ne zadostujeta, če ne vemo, kam je treba udariti. Zmagal bo torej tisti, bi rekli kibernetiki, ki bo zbral večjo količino informacij.

Čimveč vojne tehnike imajo enote, tem odločilnejši je pomen informacij. Tu gre predvsem za razne izvidniške in obveščevalne podatke, ki jih je treba hitro zbrati in še hitreje obdelati, a uporabiti v pravem hipu.

V kumanovski bitki 1912. leta informacije niso mogle odigrati odločilne vloge, kajti ne na eni in ne na drugi strani ni bilo mnogo tehnike. Razen tega pa Turki in Srbi niso bili dobro obveščeni. Nasprotno, bili so presenečeni. V tej bitki so na izid odločilno vplivale iznajdljivost, pobuda in hrabrost nižjih poveljnikov in vojakov.

Povsem drugačno vlogo pa so informacije imele v pomorski bitki pri Midwayu, trideset let kasneje. Japonci so imeli premoč, njihovi mornarji so bili iznajdljivejši in spretnjši, povrh vsega pa bi se moglo reči, da so celo iznenadili svojega nasprotnika. Kljub temu pa so v tej

bitki zmagali Američani. Na prvi pogled je zmagi botrovalo naključje. Dejansko pa so Američani bili v odločilnem obdobju, v tistih dveh urah, ko so pripravljali letalski napad na japonske vojne ladje, bolje informirani o bojni razporeditvi in namerah nasprotnikovega ladjevja. Vedeli so, kam in kdaj je treba udariti. Nasprotno pa je japonski viceadmiral Nagumo v teh odločilnih trenutkih imel zelo malo podatkov o Američanih.

V najnovejšem času precej govore o tako imenovani matematični teoriji statističnih rešitev. Ta sistem so uporabili za analiziranje mnogih operacij med njimi tudi za bitko pri Midwayu. Vendar matematična teorija statističnih rešitev tudi viceadmiralu Nagumu ne bi mogla pomagati, celo tedaj ne, če bi jo kdo izmed njegovih štabnih oficirjev poznal. To pa zato, ker bi potreboval množico ma-

tematikov, ki bi morali dolge dneve obdelovati podatke, če bi želeli priti do najustrežnejše odločitve.

Pomagal bi lahko le elektronski računski stroj, ki bi vse te podatke obdelal že v nekaj minutah. Takrat pa še niso poznali »elektronskih možganov«. Zato pa so sedaj razmere povsem drugačne. Sodobni elektronski računski stroji lahko v zelo kratkem času rešijo najrazličnejše matematične probleme.

Mimo tega pa poznamo izvrstna izvidniška sredstva — od aerofotografije in radarja do televizije in opazovanja s pomočjo nevidne infra rdeče svetlobe. S temi sredstvi je moč zbrati dovolj podatkov in informacij o sovražniku, dovolj »hrane« za elektronske računske stroje. Po vsem tem komandant ne bo imel več nobenega drugega dela, ko da na zaslonu pogleda, kako naj razporedi svoje enote ter v katero smer in kdaj

naj udari.

To je seveda zelo idealizirana slika, ki je ni moč še nikjer videti, bržkone pa bo minilo še precej let, preden jo bodo lahko uresničili. Kljub temu to le ni gola domisljaja. V mnogih državah že raziskujejo razne sisteme za obdelavo informacij pri poveljevanju, elektronske sisteme za »reševanje taktičnih nalog« in sisteme za »avtomatsko zbiranje in obdelavo izvidniških podatkov.« Vse to pa ni omejeno le na tehnično najbolj razvite države, temveč se s tem lahko ukvarjajo tudi že srednje razvite države, če imajo ustrezne strokovnjake.

Ne bi mogli reči, čez koliko let ali desetletij bodo uresničili sistem avtomatskega poveljevanja in kdaj bo ta postal »načelnik štaba« ob živem komandantu. Dejstvo je, da v poskusnih oblikah že poznamo sisteme, ki so nekoliko skromnejša slika tega, kar smo opisali. Ti sistemi so še precej pomanjkljivi, bodo pa kljub temu v veliko pomoč štabom in komandantom — zlasti pa tam, kjer se bodo bojevalne akcije, v katerih ne bo manjkalo najsodobnejše tehnike, hitro razpletale. Tu mislimo predvsem na raketne enote,

letalstvo, protiletalsko obrambo, vojno mornarico itd. Sicer pa imamo v teh enotah že sedaj zarodke takih sistemov, saj si, na primer, raketne baterije sploh ne moremo predstavljati brez elektronskega računskega stroja.

Res je, da elektronskemu stroju ne moremo prepustiti še marsikaterega opravila, toda tisto, kar lahko delajo, store hitreje od človeka. To pa je hkrati njihova največja prednost. Zato je povsem razumljivo, da bodo s takim elektronskim sistemom (poznajo ga pod nazivom NTDS) že v prihodnjih treh ali štirih letih opremlili vse večje ameriške vojne ladje, prav tako pa tudi sovjetske, britanske in francoske ladje.

Elektronski sistemi za avtomatsko obdelavo podatkov bodo čedalje popolnejši, dokler ne bo prišlo do tega, da bodo lahko opravljali tudi take naloge, ki so bile doslej prepustene le ljudem. Takrat bodo vsi oni, ki morajo sklepati o odločilnih zadevah (v industriji direktorji, v vojski pa komandanti), dobili pomočnika-stroj, s katerim bodo svoje delo opravljali hitreje in natančneje.

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Prvič nad Berlinom

»Precej močne angleške zračne sile, skupno kakih 150 letal, so skušale bombardirati našo prestolnico, vendar so naši lovci in protiletalsko topništvo razpršili sovražnika. Izmed petnajstih letal, kolikor jih je bilo prodrlo nad mesto, so jih sestrelili devet,« se je glasilo nemško uradno sporočilo, ki so ga objavili 9. avgusta 1941, dan po napadu sovjetskih letal na Berlin.

Takoj nato je britansko poletstvo uradno zanikalo to vest in obvestilo javnost, da tega dne spričo izredno neugodnih vremenskih razmer ni vzletelo nobeno njihovo letalo. Naslednjo noč, 9. avgusta, so spet padale bombe na Berlin. Kdo in kako so ga bombardirali?

Sovjetsko državno vodstvo je 14. avgusta 1941 dodelilo naziv heroja Sovjetske zveze polkovniku Jevgeniju Preobraženskemu, kapetanom Andreju Jefremovu, Mihajlu Plotkinu, Petru Koklovu, Vasiliju Grečnikovu in nekaterim drugim letalcem mornariških zračnih sil, ki so v tako težavnem obdobju vojne s svojimi bombniki »DB-3« prvič krenili v izredno drzen napad na nacistično prestolnico. Na dan zmage, 9. maja 1945, pa je general Berzarin, sovjetski komandant Berlina, poslal vojaškim pilotom na Baltiku naslednjo brzojavko:

»Vi ste prvi začeli napade na Berlin po zraku, mi pa smo jih dokončali po kopnem in smo izpolnili povelje, ki smo ga bili prejeli od vlade in partije, s tem, da smo na Reichstag zasedili našo zmagovalno zastavo.«

...Dogodkov iz avgusta 1941 se tako dobro spominjam, kot da bi jih doživel šele včeraj.

Naša bombniška skupina je skrivoma vzletela z nekega letališča zračnih sil na Baltiku, preletela Finski zaliv in pristala na zasilnem letališču na otoku Eselu. To je bilo skoraj že v zaledju fašističnih armad, ki so prodirale proti vzhodu. Letalske posadke so pod vodstvom polkovnika Preobraženskega proučile vse podrobnosti na karti, in si začrtale zračne poti. Tedaj je na otok prispel znani poskusni pilot Vladimir Kokinaki, da bi posadke naučil, kako lahko vzlete tudi s travnatega letališča, čeprav so njihova letala preobremenjena z gorivom in bombami.

Meteorološka služba je 7. avgusta sporočila, da v smeri proti

Berlinu divja huda nevihta in zato je bilo treba odložiti polet za en dan.

Piloti, navigatorji in mitraljezci-radisti so s precejšnjim vznemirjenjem sedli na svoja mesta v letalih. Na nevarnost sploh niso mislili, saj so že večkrat imeli opravka s sovražnikovo protiletalsko obrambo in lovskimi letali, pač pa jih je skrbelo, kako bodo opravili svojo nalogo in kako se bodo prikrili pred sovražnikovimi lovci, ki so svoja vzletišča imeli že na obalah Baltika.

Vzlet je bil uspešen. Sovjetska letala so zavila proti zahodu. Mitraljezci-radisti so raziskovali še svetlo obzorje. Kazalo je, da se nemški lovci izogibajo poletov v mraku, zlasti pa še nad morsk gladino, toda previdnost ni nikoli odveč...

Prva etapa je bila že mimo. Rezervoarji z gorivom so se deloma že izpraznili in nekoliko

manj otovorjena letala so se lahko dvignila višje. Kmalu so bila že kakih 5.000 metrov visoko. Kabin letal ni bilo mogoče neprodušno zapreti, zunaj pa je bilo 45° pod ničlo. Pilotom so roke otrpnile, čeprav so na sebi imeli krznene rokavice.

Navigator je opozoril vodjo, da bo treba kmalu obrniti proti jugu, proti obali.

Orientacija je bila čedalje težavnejša: oblaki so prekrili morje in skoraj ni bilo več moč videti, kje se začena obala. Pomagal pa nam je prišla s strani nemške protiletalske obrambe, ki je prižgala svoje žaromete na kopnem drugega za drugim. Nemci so bili prepričani, da sovjetskega letalstva ni več in tako so nas imeli za svoje. Na stettinskem letališču so celo prižgali luči, da bi lažje pristali. Ob njihovem svitu smo na tleh videli obrise razvrščenih letal.

Sovjetski bombniki so nada-

ljevali svojo pot. Izkušeni piloti so znali iz letal iztisniti največ, kar se je dalo, in so spretno ravnali z vzvodi, čeprav so bili močno utrujeni in jim je v ušesih šumelo spričo nizkega zračnega pritiska. Mitraljezec Rudakov je komaj še dihal, kajti njegov aparat za kisik se je bil pokvaril.

Hitlerjevci, ki so bili že davno poprej razglasili, da sovjetskega letalstva ni več, so jih pustili na miru, ropot letalskih motorjev pa njihove protiletalske obrambe ni niti najmanj vznemiril. Kot je to bilo nad Stettinom, so Nemci tudi tu imeli sovjetske bombnike za svoja letala. Zato navigatorjem ni bilo težavno najti najvažnejših ciljev. Še minuto, pol minute, četrt minute, pet sekund... Ogenj!

Letalo, ki je bilo na čelu skupine, je odpelo svoje težke bombe. Celotok Koklov, ki je bil sicer vselej zadržan in miren, je izbruhnil in začel vpiti:

»To naj vam bo za Mosko, tole za Leningrad, tole pa za trpljenje naših žena in otrok!«

Hkrati s tem je Korotenko po radiu odposlal naslednje sporočilo vodje skupine: »Smo nad Berlinom. Nalogo smo opravili in se vrnemo v bazo.«

Ko so odjeknile prve eksplozije, je Berlin zagnila tema. Protiletalsko topništvo je začelo streljati, toda njihov ogenj ni vznemiril sovjetskih letalcev.

Zasvetili so se žarometi, topniški zaporni ogenj pa je postal čedalje gostejši. V zrak so se dvignili tudi nočni lovci. Bilo pa je vse zaman. Sovjetski bombniki so se spretno izogibali žarometom, eksplozijam granat in sovražnikovim lovcem, zavili so proti morju in se vsi do zadnjega srečno vrnili v svoje oporišče.

(Revue militaire soviétique)

Na obisku

pri Sušanovih

Hvaležno so sprejemale najine nasvete za svoje požrtvovalno delo, ki je bilo dobro znano ne le mladini, temveč vsem ljudem na vasi.

Za lučaj višje v bregu se skriva Maticova hiša. Tam so bile prve svobodne volitve v vaški NO odbor. Lastnik je nekaj popraviljal okoli oken, ugotavljam po neometani opeki.

Vse bolj intenzivno brskam med spominu pozabljenih imen ljudi in domačin. Spominim se skokevke Mimice. Pravkar grem mimo Candrove hiše, kjer je bila doma. Sem se je priženil slovenski poet Janez Menart, so mi povedali pozneje domačini. Kdo bi si mislil, pa tako od rok. Da, da, Dole niso več zakotna hribovska vas, kakor so bile včasih, ko se nihče še obregnil ni ob nje.

Rad bi srečal že kakšnega človeka, ki ga poznam. Pri hiši za Candrovo, starka nežno na klopi pestuje dojenčka. Najbrž bo vnuk ali pravnuk, ugibam in pozdravim »Dober dan«. Toda starka je bržkone gluha. Brezbrizno gleda z dremavimi očmi predse, kot da me ne vidi.

Na položnem travnatem vrtu pred Težakovo hišo je kopica otrok. Bosonogi fantki in deklice, ki gotovo še ne hodijo v šolo, se veselo lovijo, skačejo in kričijo, kakor pač vsi otroci na svetu. Ko me opazijo, se brž umirijo in z zvedavimi pogledi zastrmijo vame. Se, ko jim veselo pomaham, se jim drobna usteca razširijo v dobrohoten nasmešek. Debelušasti kratkohačnik se prvi znajde, prekucne se čez glavo in zavedajoč se moje prisotnosti, naglo zgrabi svojega prijateljskega okoli pasu in uprizaro roko-borbo, dokler se oba ne povaljata po bregu navzdol. Njunemu zgledu sledijo brž tudi drugi fantiči, nemara zato, da bi videli, kako se znajo »hitati«, medtem pa punčke s pričakujočimi pogledi čakajo, kakšen vtis bo to naredilo name.

V Dolah so kar tri, ali celo štiri družine, ki se pišejo Težak. Tudi Sušanovi imajo ta priimek. Nikoli si nisem mogel zapomniti vseh Težakov, razen Franca, ki je bil intendant in njegovega starega očeta, ki je izgubil dva sina v borbi. Vsi fantje Težaki so bili v XV. brigadi, in vse sem poznal. Töne je bil komandir čete v prvem bataljonu. Padel je januarja 1944 v napadu na ustaško postojanko Netretič. Z njim sva si bila posebno dobra tovariša in prijatelja. Ko so ga tiste zimске noči mrtvega naložili na volovske sani in peljali z Hrvaškega proti Metliki, sem celo pot hodil za njegovim truplom in jokal. Nikogar mi ni šlo v glavo, da je še do včeraj veseli in razigrani Töne zdaj mrtev. V njegov spomin sem napisal pesem, ki sem jo po povratku iz te borbe podaril njegovemu očetu, staremu Težaku. Prejel jo je kot največjo dragocenost in jo zataknil za steklo, kjer je bila slika njegovega sina.

Na Sušanovem dvorišču, med hišo in hlevom, sem razpodel purane in kokoši, ki so vneta brskale po gnojišču. Po kamnitih stopnicah se vzpne od vežnih vrat, potrkam. Nihče se ne oglasi. Srce mi začne močnejše utripati in pričakuje snidenja, ki sem ga toliko let zaman želel. Poloti se me drobno razočaranje, ker nikogar ni doma in si skušam dopovedati, da ne morejo biti daleč, ker na kmetih nikoli ne zapustijo hiše vsi za ves dan. V upanju, da se bo vendar kdo našel v bližini, stopim okoli hiše, na vrt, pogledam v šupo in hlev. Nikjer nikogar.

Da bi pregal dolg čas, sem se napotil v sredo vasi. Opazujem in ugotavljam razlike. Skoraj vse je tako kot nekoč. Res, da so nekaj hiš obnovili, razširili okna, prizidali shrambe, zabili nove deske na skednjih ali napeljali žico za elektriko, sicer pa ni bistvenih razlik, le dreve je bolj zraslo. Krošnje so že nadkrilile strehe, tako da se zde hiše še manjše. Vaška pot, ki se sredi vasi razširi proti mlaki, kjer je napajališče, je še vedno polna kamenja in lokev. Tudi škarpa ob poti je še cela. Pozimi, ko je bilo dosti snega, je bila vsa skrita, dokler je ni odtajalo spomladansko sonce.

Spet in spet so mi misli uhajale nazaj, v čas pred dvajsetimi leti. Včasih pomeni to razdobje celo življenjsko dobo, včasih kratak, neznansko majhen trenutek, ki se ga človek komaj zaveda. Zdaj se mi je zadelo, da se je čas resnično ustavil, kot stara ura, ki kaže poldne pred enaindvajsetimi leti. To sem sam zaželel. Zagledal sem se v oblizani vogelni kamen Sušanove hiše, ki je še vedno stal na svojem mestu. Sive lise po površini in apnenčaste žile so bile prav takšne kot takrat, ko sva s Stancem pohajkovala okoli vogala, če sva skočila za dan iz brigade, ki je bila v bližini. Stari tram nad hlevskimi vrati je še vedno razkazoval široke razpoke in nudil zatočišče pajkom, muham in drugemu drobnemu mrčesu. Na veliki hrški v vrtu je še vedno štrcel odlomljene veje, ki ni zmogla bremena plodne jeseni 1944. leta. Počrnel od dveh desetletij je nemo štrlel v stran, kot bi prav takšnega narava ustvarila v okras mogočnemu deblu. Med vejami so se med živahnim čvikanjem lovili vrabci in sinčice, da je zaživela brsteča krošnja, ki jih je sprejela v goste. Izza šupe je našopirjena koljka pripeljala na gnojišče svojo piščančjo deco vso v zlatorumenem puhu. Z materinsko skrbnostjo je oprezovala za razposajenim nemirnežem, ki se je preveč oddaljil. S skladovnice drv se je leno pretegoval sivi maček in hinavsko mežikal nanje.

Prevzela me je dvorišna idilika; vsa moja čustva so se zbrala v teh nekaj kvadratnih metrih stare belokranjske domačije. Ptičje žvrgolenje, nežno čvikanje piščancev, ježno kokodakanje kokle, nadležno brečanje muh — vse je zaživelo v nekakšni nerazumljivi govoric in pesmi. Nagajive sape so pozibavale šibke vrhove drevev v zaspanem ritmu, kot bi nevidna roka želela pokazati svojo prisotnost in ostreje veje nadležnih vrabcev. Le plavaj nebo je spokojno paslo drobne oblake, ki so se v ljubkih belih kosmičih pomikali za robovi Gorjancev. Vse je bilo tako preprosto, priščno, domače, kakor v vabljenih sanjah, ki se bodo razbišile, čim bo to spokojnost zmotilo kakšno drugo živo bitje. Srčno sem zaželel, da bi bilo še dolgo tako.

Okoli poldneva so prišli Sušanovi domov. Mati in snaha, Stancetova žena, z dvema hčerama, boječimi dekletci, ki sta nezaupljivo gledali v »strica s Kranjskega«, kot bi hoteli reči, kaj neki počnem v njihovem domu.

Kljub letom, ki so nas delila od zadnjega srečanja, me je mati precej spoznala in potem, ko se je malce opomogla od prvega presenečenja, ljubeznivo povabila v hišo. Kmalu za obema gospodinjama sta z voli prispela še oče Sušan in sin Stane, moj stari bojni tovariš. Prisrčno in toplo smo se pozdravili in objeli, kot se spodobi za stare prijatelje in tovariše, posebno še, če je bilo to tovaristvo sklenjeno v borbi. Medtem ko je Stane hitel razprezati vola in z očetom odlagati orodje z voza, sem moral zadovoljiti njuno radovednost: od kod prihajam in kje se zdaj potikam. Čutil sem, da sem dolžan že koj opravičiti njuno živo zanimanje za moje povojno življenje in ju prepričati, da je vsak dvom, da sem pozabil na Sušanove, — neutemeljen. Šli smo v hišo, ki mi je nekoč pomenila edini pravi dom. V veliki sobi sem opazil še dosti podrobnosti in predmetov, ki so me spominjali na dneve, ko sem tu prenočeval. Vzdušje za mizo je postalo zopet domače, prav takšno, kot v tistih vojnih letih, ko sem tu užival gostoljubnost in skrb slehernega člana družine, kot bi bil njihov. Nikoli ni bilo razlike med Stancem in menoj. Morda so mi izkazovali celo še več pozornosti.

V Beli krajini se noben pogovor nikdar ne začne brez vina. Voda je za pranje — vino za piti! — velja pravilo pri teh dobrih ljudeh. Tudi zdaj je stal vrč pred nami.

(NADALJEVANJE)

Za dan zmage, 9. maja, ob proslavi 25-letnice vstaje slovenskega naroda, je **TURISTIČNI ODDELEK SAP — LJUBLJANA** v sodelovanju z **Zvezo združenj borcev NOV Slovenije** pripravil program potovanja v

MAUTHAUSEN

Namen tega potovanja je omogočiti obisk tega koncentracijskega taborišča bivšim političnim internirancem, zapornikom, vojnim ujetnikom, njihovim svojcem in sorodnikom.

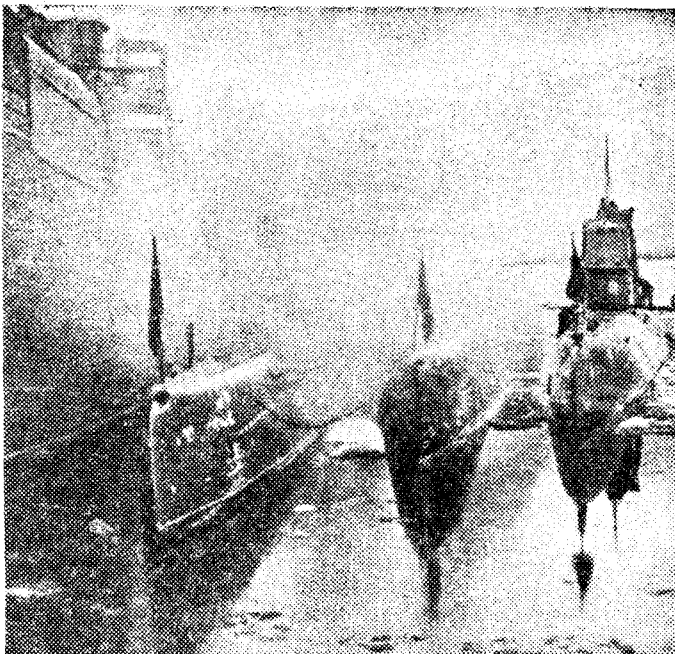
Program potovanja je predviden z odhodom iz Ljubljane dne 7. maja 1966 v zgodnjih jutranjih urah skozi ljubeljski predor v Celovec, Judenburg v Mauthausen.

Naslednji dan, dne 8. maja 1966 vožnja do znanega taborišča »Stalag« pri Dunaju in ogled Dunaja. Tretji dan, dne 9. maja 1966 prosto na Dunaju in ob 15. uri povratek preko Graza in Maribora v Ljubljano.

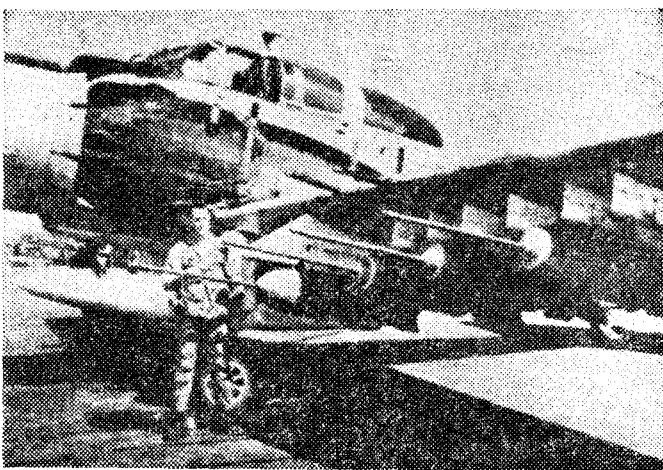
Potovanje je predvideno z udobnimi turističnimi avtobusi. Cena po osebi je predvidena na 260 novih dinarjev.

Prijave sprejemajo vse organizacije ZB in poslovalnice SAP Ljubljana do vključno 22. 4. 1966.

FOTO S PODPISOM

SOVJETSKE PODMORNICE so se po dolgi plovbi spet vrnile v svoje oporišče nekje na Ohotskem morju in se pripelpe za matično ladjo. Šele sedaj se bodo lahko njihove posadke odpočile in pripravile za nove naloge. Kot je znano, je sovjetsko podmorniško ladjevje največje na svetu

V BOJU Z JUŽNOVIETNAMSKIMI PARTIZANI Američani uporabljajo tudi posebne letalske bombe z dolgo iglo na konci. Ko se vrh igle dotakne tal, bomba eksplodira in se pri tem zdrobi na neštivilne ostre drobce, ki se tik nad zemeljsko površino razprše na vse strani.

HELIKOPTERSKI DESANT je sestavni del taktičnih vaj, ki jih imajo večje sovjetske enote. S helikopterji pa v »sovražnikovo zaledje« ne prevažajo le vojaštva, temveč tudi topništvo ter drugo oborožitev in opremo

VELIKA ZMAGA LABURISTOV

Nihče ni pričakoval tako velike večine laburistov. Predvidevali so, da bodo dobili 60 do 80 glasov več kot konservativci, dobili so jih kar 120 več.

Volilni rezultati so pokazali, da konservativci nimajo več privlačnih osebnosti, kakor so bili nekdanj Churchill, Eden, Macmillan. Sedanji voditelj konservativne stranke Edward Heath je nekdanj uspešno vodil svoj gospodarski resor, vendar kot voditelj toryjevcev — konservativne stranke — ni potegnil množice za seboj.

Očitno je, da preživlja konservativna stranka težko krizo in da svojega velikega voditelja še ni našla. Morda ga še dolgo ne bo. Poznavalci razmer zatrjujejo, da se mladina na Zahodu ne zanima preveč za volitve. Državniki velikega formata, rojeni govorniki, politiki velike sugestivne moči so redki. Ti, ki posebej sedaj konservativno stranko, ne morejo pritegniti množice, kaj še mladine.

Zadnja leta so na Zahodu veliko govorili, da levica izgublja glasove in da pridobiva desnica. Pri tem so se sklicevali predvsem na glasove, ki so jih dobili socialdemokrati.

Angleške volitve so pokazale, da so laburisti še vedno stranka širokega zaupanja. Dobili so več glasov kot na vseh štirih volitvah, na katerih so zmagali po vojni.

Svetovna javnost se je vedno najbolj zanimala za ameriške pa angleške volitve. Evropo zanimajo pri ameriških volitvah zunanje politični aspekti. Pri angleških volitvah je bil vedno poudarek na notranje političnih vprašanjih. Zmaga laburistov je vedno močno okrepila pozicije socialdemokratov zahodne in severne Evrope.

Ko so leta 1945 zmagali laburisti, je bilo to največje presečenje. Le v Veliki Britaniji se je lahko zgodilo, da je zmagovalci v vojni, Winston Churchill, izgubil na volitvah. Angleži so menili, da so v miru, po vojni, potrebni drugi ljudje.

Takrat so vsi pričakovali, da je zmaga laburistov začetek novega razdobja v Evropi. Od tedajšnjih volitev ne pričakuje nihče posebnih sprememb. Kljub neznatni večini, s katero je razpolagala laburistična vlada, je Wilson praktično izvedel vse reforme, ki jih je napovedal. Nova, prepričljiva zmaga Wilsona bo samo zagotovila normalnejše funkcioniranje vladnega aparata. Razširila bo manevrske možnosti laburistov v parlamentu in v svetu.

Od velikega programa, ki ga je napovedala laburistična stranka, ki po vojni, ni veliko ostalo. Takrat so v Angliji zelo veliko govorili o velikih reformah. Ko so prišli laburisti na oblast, so morali prilagoditi svoj program trenutnim zahtevam. Tudi Wilson je moral improvizirati. Pravijo, da žive sedaj tudi Angleži »preko svojih možnosti« in da ustvarja to stalno nove težave angleškemu gospodarstvu.

Politični obzornik

Mednarodni opazovalci se sprašujejo, kako bodo zdaj laburisti izkoristili svojo veliko zmago. Glavni problem Velike Britanije je, kako rešiti deželo velike prezahtovitosti, kako povečati produkcijo in produktivnost gospodarstva.

Konservativci niso znali rešiti tega vprašanja. Laburisti imajo zdaj zelo močne karte: kvalificirano delovno moč, izreden volumen kapitalne opreme in infrastrukture. Z eno besedo, najvišjo stopnjo tehnike in tehnične sposobnosti, ki jo ima katera koli kapitalistična država — razen seveda Amerike.

Se bo nova vlada koncentrirala na velike mednarodne akcije? Najbrž ne. Najprej bodo skušali laburisti rešiti probleme doma.

Anglija že od druge svetovne vojne sem prepušča vse velike diplomatske akcije ameriški diplomaciji. Že od leta 1945 govore onstran oceana o tem, da je postala Velika Britanija mlajši partner Združenih držav. Njena flota je izgubila primat na morju, Tih ocean je postal dejansko veliko ameriško jezero, od Koreje do Vietnama je Amerika tista, ki brani interese Zahoda. Anglija je angažirana vojaško in politično samo v sporu med Malezijo in Indonezijo, v tem sporu je na strani prve.

Celo Avstralija se je v mnogih pogledih približala Ameriki. Ta proces je začel pravzaprav že leta 1942, ko so se Japonci približali avstralskim obalam in je MacArthur premestil svoj štab v Melbourne, pozneje pa v Brisbane.

Avstralija je letos uvedla decimalni sistem, namesto avstralske funta so uvedli dolar, ameriški kapital ustanavlja v Avstraliji svoje podružnice. Avstralija je skupaj z Novo Zelandijo in Združenimi državami članica pakta Anzus, v katerem ni Velike Britanije.

Če bo Velika Britanija pristopila k evropskemu skupnemu tržišču in se tako približala kontinentu (Evropi), bodo njeni stiki s Commonwealthom še slabotnejši. Ta moment bo ameriški kapital gotovo izkoristil.

Angleška diplomacija podpira v bistvu vse ameriške iniciative, tudi ameriške akcije v Vietnamu. Njeno stališče je le neznatno niansirano. To pa zato, ker Velika Britanija ni angažirana v tej umazani vojni.

Malo je verjetno, da bi laburistična vlada začela kako veliko diplomatsko akcijo. Anglija bi morala prej razumeti velike spremembe, ki so nastale po vojni v svetu, v Afriki in Aziji.

Res, že konservativna vlada je priznala, da je zavel v Afriki nov veter — veter sprememb. Številne kolonije so postale medtem samostojne, toda na skrajnem jugu afriške celine se ni veliko spremenilo. Na nedavnih volitvah v Južni Afriki so nacionalisti, pristaši Verwoerda, zmagali še z večjo večino. V parlamentu, ki ima 170 posancev, imajo kar 126 predstavnikov. V Rodeziji je na oblasti rasistična vlada Iana Smitha.

Rodezijski režim je zdaj že pet mesecev na oblasti. Pokazalo se je, da zgolj z gospodarskimi sankcijami tega režima ni mogoče zrušiti. Rodezija dobiva surovine, predvsem pa nafto, iz Južne Afrike. Noben angleški režim pa ne bo nikoli pristal na vojaško intervencijo.

Nekatere afriške države že dalj časa predlagajo, naj bi afriške dežele same intervenirale. Predsednik Naser je ondan dejal, da mora priti akcija »od znotraj«. Črne sami se morajo upreti. Za to pa še ni pogojev.

Preveč ne smemo pričakovati od zmage laburistov. Vendar je že samo dejstvo, da so laburisti tako prepričevalno zmagali, pomemben mejnik v razvoju Anglije. Kajti Velika Britanija je kljub vsemu še vedno druga najpomembnejša kapitalistična država sveta

M. O.

Beseda o književnosti s tematiko NOB

Zadnje čase je vedno več govora o potrebi po literarnih delih s tematiko NOB. To smo posebno glasno slišali na nekaterih ustanovnih skupščinah ZZZ, ko so razpravljali o razvijanju tradicije naše borbene preteklosti NOB. Zivana razprava o pomenu in vlogi književnosti s tovrstno vsebino je bila zlasti v Kranju in v Radovljici, kjer so spregovorili tudi nekateri priznani slovenski pisatelji.

Z dosedanjimi dosežki na tem področju člani ZZZ še zdaleč niso zadovoljni. Mnogi dogodki, mnogi junaki, partizani, aktivisti bodo ostali za vse čase pozabljeni, če bomo nadaljevali s takšno prakso. Mladi rod in znanost bodo vedeli več o rimskih cesarjih, Turkih, Grkih in Bavarcih, kot pa o lastni zgodovini, najslavnejši epohi naše

membnejše dogodke iz NOB na Slovenskem.

Poleg drugih dogodkov iz NOB so na skupščinah v Kranju in Radovljici omenjali predvsem tiste, ki po svoji veličini, pomenu in slavi presegaajo okvir, ki so jim ga doslej odmerili založniki. Epopeja na Pokljuki je najizrazitejši primer te ugotovitve, saj razen v brošuri »V ognju in snegu«, dokumentarnega zapisa Mileta Pavlina in v poglavju »Ukane«, ni nikjer dovolj temeljito in umetniško opisana v naši literaturi. Ta dogodek, ki se po svoji tragiki, junstvu in resničnosti lahko primerja le s tragedijo Pohorskega bataljona, terja, da ga ovekovečimo za vse čase in se s tem odošimo devinsedemdesetim padlim junakom. Podobno je tudi z literarno obdelavo znamenite

založniških hiš, ki so dokaj skopo, lahko bi rekli — mačehovski odmerjale prostor tovrstni tematiki. Če smo prav razumeli prizadeje pisatelje, je takšen odnos naših založb poglavitna ovira za plodnost dejavnosti. O tem so nas prepričale izjave avtorja priznanih filmskih in televizijskih scenarijev književnika Ivana Ribiča, in avtorja »Ukane« Toneta Svetina, ki sta prisostvovala skupščini v Radovljici.

Kljub težavam, ki spremljajo partizansko književnost, pa lahko z veseljem ugotovljamo, da si le-ta zelo uspešno utira pot med našimi bralci in dobiva vse širši krog iskrenih privržencev, kar nedvomno demantira trditve, da je zanimanje za tovrstno literaturo sploh malo. Zgovoren dokaz o nasprotnem je Svetinov roman »Ukane«.

Zelo redko se zgodi, da je kakšna knjiga kateregakoli žanra deležna tolikšne pozornosti kot »Ukane«. Z prva naklada — 6000 izvodov — je bila v dveh mesecih razprodana. Očitno je, da jo z enakim zanimanjem bere mladina, kot starejši ljudje — borci, preprosti ljudje, ki imajo inteligenco. Skoraj vsi, ki so jo doslej prebrali, so se zelo iskavo izrazili o tem partizanskem literarnem delu. Omembe vredno je zlasti mnenje pisateljice Mire Miheličeve, ki je v eseju, objavljenem v Komunistu pod naslovom »Beseda, ki osvobaja« — potem ko

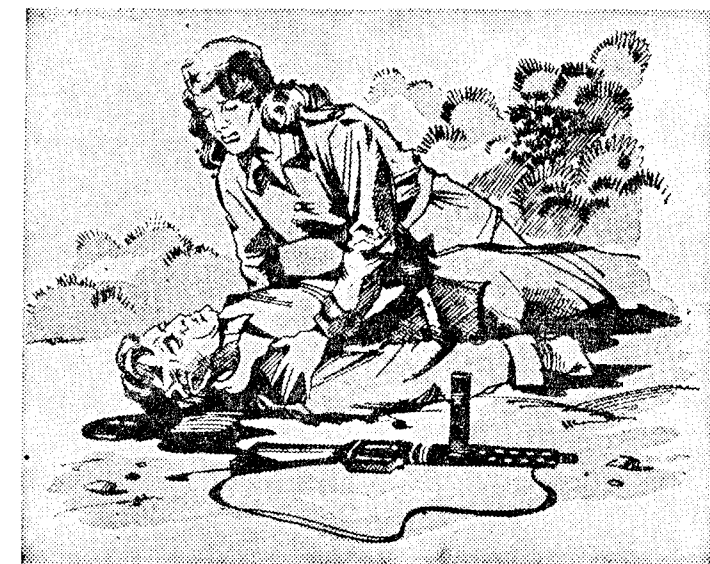
je ugotovila razveseljivo dejstvo, da so tematiko iz NOB obravnavali vsi vidnejši pisatelji — med drugim napisa: »Med novejšje, po svoji tematiki in obdelavi najzanimivejše partizanske tekste spadata Mateja Bora »Daljave« z etičnimi konflikt, ki segajo iz vojne v današnji čas, in Svetinova »Ukane«, ki se po svoji nepopustnosti in cloveški prizadetosti uvršča med naše najboljše partizanske tekste.«

Zanimanje za »Ukane« je dokaz več, da si naše ljudstvo, posebno pa še mladina, želi dobre partizanske knjige. O tem smo se prepričali tudi v gorenjskih knjižnicah, ki sponosajo to knjigo, in knjižarnah, kjer je povpraševala po »Ukani« zlasti mladina.

Skoda, da založba Borec tako iskane knjige, ki je bila nagajena s I. Kajuhovo nagrado, ni tiskala v večji nakladi. Čudno pa je tudi, da je revija »Borec«, ki redno objavlja recenzije manj pomembnih, tudi tujih del, šla molče mimo te popularne knjige. Prav tako pa so se izognili oceni knjige še nekateri druge revije in dnevni tisk.

Na koncu — naloga književnikov, založb in skupnosti je, da vsak od svoje prispeva, da bi partizanska knjiga našla pot v slehernno slovensko hišo, šolo in knjižnico, da bo generacija, ki prihaja za nami, spoznala najslavnejše poglavje naše zgodovine.

J. R.

preteklosti, če jim ne bomo odkrili in ohranili pisanega izročila njenih sodobnikov.

Če objektivno pregledamo seznam doslej ustvarjenih del, bomo bržkone težko našli zadoščenje. Dejansko nimamo nikjer na izbiro nič približno dovolj ustreznih — lahko bi dejali — klasičnih literarnih del, ki bi na umetniški in vsestranski način obravnavala najpo-

dražjoške bitke. Tudi ta veličastni dogodek iz NOB ni našel pravega mesta v naši književnosti. Pred mnogimi leti je bil deležen le skromne knjižne izdaje čisto dokumentarne vsebine, ki jo je napisal Ivan Jan.

Očitki, ki jih je vedno več, ne letijo le na račun pasivnosti naših pisateljev, ki so, kakor je slišati, pripravljeni in sposobni ustvarjati veliko več, temveč tudi na politiko

Poziv vojno-zgodovinskega inštituta udeležencem NOV

V programu vojno-zgodovinskega inštituta je ena izmed nalog, ki jim posvečajo posebno pozornost, izdaja monografij samostojnih bataljonov NOB odredov in brigad NOVJ. V teh delih bodo oživiljene vojaške akcije in druga dejavnost teh enot, z namenom, da bi iztrgali pozabi mnoge dogodke, povzeli koristne izkušnje, ohranili borbeno tradicijo naših vojni enot in ustvarili še večje možnosti za proučevanje vojne ter revolucije naših narodov.

To zelo važno in obsežno delo bo najhitreje opravljeno

ob sodelovanju udeležencev narodnoosvobodilne vojne. Zato naj se vsi tisti, ki želijo pisati monografijo svoje vojne enote, obrnejo na vojno-zgodovinski inštitut (Beograd, Kneza Miloša 41) ter naj v pismu navedejo: naslov in čin (če so aktivni ali rezervni oficirji); naziv vojne enote, katere monografijo želijo pisati; čas, ki so ga preživeli v tisti enoti, in dolžnosti, ki so jih v njej opravljali; vojaške in druge šole, ki so jih dokončali; navedejo naj tudi, ali so doslej objavili že kakšna dela. Na podlagi teh podatkov bo inštitut izbral avtorje, jim dal natančnejša navodila za delo in bo na podlagi zakona o avtorskih pravicah in sedanjih predpisov v JLA sklenil z njimi pogodbo o medsebojnih obveznostih.

Temu pozivu se lahko odzovejo tudi vsi drugi, ki želijo pisati monografijo kake vojne enote. Prijave je treba poslati do 1. julija 1966.

MP

Zbornik »PRVA PROLETARSKA«

V obdobju, ko so vso Evropo trgali kremplji Hitlerjevih in Mussolinijevih ujed, se je tu, v okupirani Jugoslaviji rojevala prva regularna enota naše narodnoosvobodilne vojske. Njeni prvi borci so bili dijaki, delavci, kmetje iz Beograda in okolice, iz Kragujevca, Kraljeva, Užice, Čacka, Valjeva in Sandžaka, Črne gore in drugih krajev Jugoslavije. To je bila Prva proletarska brigada, ki je od zgodovinskega Ruda do osvoboditve prehodila težko in krvavo pot.

Nekoliko veličastnih spominov nas veže na njeno pot. Z namenom, da bi spomini vedno živeli z nami, je zavod »Borec« v Ljubljani izdal knjigo o Prvi proletarski brigadi. Zbornik je skrajšana izdaja »Prva proletarska« (1. in 2. knjiga), ki jo je leta 1963 založilo Vojno delo v Beogradu.

V knjigi »Prva proletarska« so bivši borci zapisali spomine na življenje in junaštva svoje brigade, prvenca naše armade. Še enkrat hodimo z njimi v korak iz rojstnega kraja brigade naravnost v boj. Brigado spremljamo na vseh njenih bojnih poteh, kjer je utrpela 7447 padlih, ranjenih ali pogrešanih. Podromanija — Foča — Gorazde — Čajnice; čez Zelengoro in Treskavico, na položajih pri Kupresu, čez Neretvo in na Sutjeski, znova v Bosni in Dalmaciji in na vsej poti k dokončni zmagi smo z brigado.

Nepozabna je pot 1. proletarske. Nekdanjim pripadnikom ju-

naških enot je v preko 130 sestavkih, ki jih knjiga vsebuje, uspelo nadaljevati staro in neprekinjeno tovariško zgodbo in osvetliti mladi generaciji primer zvestobe idealom, ki so danes že uresničeni. Zbornik ni le prikaz

uresničevanja ciljev našega narodnoosvobodilnega boja in ustvaritve trdnega bratstva in enotnosti naših narodov, ampak je posebnega pomena tudi za zgodovino naše ljudske armade. Že

Sestanek španskih borcev

Bivši borci španske republikanske vojske, združeni v Sekciji bivših španskih borcev pri republikanskem odboru ZZZ NOV Slovenije, so se sestali konec marca in se pogovorili o svojih zadevah.

Poročilo dotedanega vodstva se je v glavnem nanašalo na delo okoli postavitve spomenika vsem v Španiji padlim Slovincem, ki jih je po nepopolnih in približnih ugotovitvah 128. Ta spomenik naj bi stal ob vhodu v park Tivoli v Ljubljani. Sredstva zanj so začeli zbirati že leta 1956, nabavili so tudi že idejni osnutek, toda zamisel je običajala pri prvih ukrepih zaradi pomanjkanja sredstev in raznih drugih vzrokov, za katere niso bili krivi bivši španski borci. Nekaj denarja so zbrali s prodajo knjige »Bill smo v Španiji«, ki je doživela lep uspeh med bralci. Toda stroški so naraščali... Zdaj so sklenili, da spomenika

ne bodo postavili. Morda bi z denarjem, ki ga imajo, postavili kakšno drugo potrebno stavbo s primernih posvetilom.

Letos bo minilo 30 let od začetka državljanske vojne v Španiji. Zato naj bi po španskih borchih ali dogodkih v Španiji poimenovali kakšno ulico ali šolo.

Vojaški zgodovinski inštitut pripravlja obširno delo o udeležbi Jugoslovancev v španski državljanski vojni. Zato bodo udeleženci iz Slovenije zbrali precej gradiva, predvsem spominov. V Sloveniji naj bi sploh organizirali posebno slovensko uredništvo, ki bo zbiralo gradivo, ga izpopolnjevalo in pošiljalo v Beograd in inštitut. Še vedno nimamo točnega seznama vseh Jugoslovancev, ki so bili v Španiji. Zato je inštitut natisnil vse podatke, ki jih imajo, da bi udeleženci lahko dali nanje svoje pripombe. Ta seznam je napravljen po ustre-

nem seznamu v arhivu Kominterne, po jugoslovanskih policijskih arhivih in po do zdaj zbranih ustnih podatkih, na koncu pa je še seznam po osvoboditvi še živčih španskih borcev. V teh seznamih ni zlasti borcev iz Primorja in Istre, naših izseljencev in tistih, ki so šli v Španijo prve mesece vojne ter kmalu padli, pa tudi takih, ki so se bojevali v španskih enotah ali drugih narodnostnih enotah, pa so v Španiji padli.

Med drugim so na skupščini Sekcije razpravljali o dveh španskih borchih, ki do zdaj zanj niso vedeli. Gre za nekega Iskro iz Radovljice ter Jožeta Markiča iz Markičev, pošta Kanal. Zanj smo objavili polzvedbo v letošnji 7. številki našega lista. Kmalu se je oglasil tovariš Jože Repinc iz Bohinja, ki ga je poznal in bil z njim v Španiji.

MP

Pravni nasveti

K. K., Prekmurje.

Vaš mož je bil leta 1941 od madžarskih oblasti aretiran zaradi sodelovanja z OF, odpeljan v mesto Vac, kjer je umrl. Z dvema otrokoma ste ostali sami in nadaljevali možovo aktivnost. Prenašali ste pošto, podpirali NOV s hrano in borem dajali zavetišče. Za možem imate le spomenico 1941 in podporo v me-

invalidih (Ur. list št. 13/1965) imajo udeleženci družinske invalidne pravice do zdravstvenega varstva, če dobivajo invalidski dodatek ali otroški dodatek, če so družinski člani padlih narodnih herojev, če dobivajo invalidnino po dveh ali več osebali ali če dobivajo kot starši večjo invalidnino. Udeleženci družinske invalidnine, ki imajo pravico do

Kopališko zdravljenje in nabava očal

sečnem znesku 13.000 din. Ste pa 90% nesposobni za delo, kar je tudi komisijsko ugotovljeno. Stari ste 65 let in brez premoženja, imate pa odlikovanje za hrabrost. Radi bi vedeli, ali imate pravico do brezplačnega zdravljenja v toplih, kakor tudi pravico do očal. Razen tega bi tudi radi vedeli, ali imate možnost dobiti povšico podpore, ki jo prejimate kot vojna vdova.

Kot je razumeti iz vašega pisma, prejemate kot vojna vdova po padlem možu družinsko invalidnino. Po določilu čl. 36 zakona o vojaških vojnih

zdravstvene zaščite, pripada ta zaščita v enakem obsegu kot je zagotovljena vojaškim vojnim invalidom (to pa pomeni v smislu čl. 35 istega zakona vse oblike zdravstvenega varstva, ki jih določa zakon o zdravstvenem zavarovanju), razen ortopedskih sredstev, protetov, ortopedskih in drugih pripomočkov, sanitarnih pripomočkov in zdravljenja v naravnih zdraviliščih. S spremembo zakona o vojaških vojnih invalidih (Uradni list SFRJ št. 16/1965) pr. pripada družinski invalidom, ki imajo steer pravico do zdravstvenega var-

stva, tudi pravica do očal. S citirano spremembo zakona o vojaških vojnih invalidih je bila upravičenec do družinske invalidnine, ki imajo pravico do zdravstvenega varstva, priznana tudi pravica do zobotehnične pomoči, ki jim prej ni šla.

To torej pomeni, da imate kot udeležnik družinske invalidne pravice do očal, ne pa do zdravljenja v naravnih zdraviliščih, seveda pod pogojem, da sploh izpolnjujete pogoje za zdravstveno varstvo.

Vaše drugo vprašanje pa se tiče invalidskega dodatka. Pravico do invalidskega dodatka imajo poleg vojaških vojnih invalidov tudi udeleženci družinske invalidnine, ki so stari več kot 65 let (moški) oziroma 55 let (ženske) ali so pridobito popolnoma nezmožni, če seveda izpolnjujejo določene pogoje: da niso v delovnem raz-

merju, da ne opravljajo samostojne poklicne dejavnosti, da ne dobivajo starostne, invalidske ali družinske pokojnine, da niti sami ali člani njihove družine nimajo skupnega osebnega dohodka od kmetijske dejavnosti, ki bi presegal 5500 dinarjev mesečno na družinskega člana. Invalidski dodatek je enak razliki med delom dohodkov, ki mesečno odpadejo na upravičenca in zneskom 14.500 din (za udeležce družinske invalidnine) z omejitvijo, da ne more biti manjši od 1000 din mesečno. Upravičenec do družinske invalidnine, ki se sami preživljajo, pa se lahko invalidski dodatek še zviša za 5000 din, če gospodinjstvo nima dohodkov od kmetijstva.

Toliko v pojasnilo. Steer pa se obrnite na invalidskega referenta na vaši občini, kjer boste dobili nadaljnja pojasnila, kakor tudi napotke za uveljavljanje vaših pravic, ki vam gredo iz naslova varstva vojaških vojnih invalidov oz. upravičencev do družinske invalidnine.

Če pojde tako naprej...

V Metliki je bila ustanovna (združitelna) skupščina ZZZB NOV v soboto, 26. marca.

Metliška občina je ena najmanjših v Sloveniji (po popisu iz l. 1961 šteje nekaj nad 7000 prebivalcev), ima pa sorazmerno veliko udeležencev NOB, saj je bila v njenih vaseh skoraj vsaka hiša partizanska postojanka, pa tudi v brigadah in oddelkih je bilo mnogo borcev iz Metlike in njene okolice. Po vojni se je to področje gospodarsko počasi razvijalo, možnosti zaposlitve so bile majhne, zato je pretežno del udeležencev NOB ostal na vasi. To daje pečat tudi problemom združenj borcev, ki sta jih poročila in razprava na skupščini vsestransko podčrtala.

Zakon o zdravstvenem zavarovanju kmetov-borcev pomeni za to občino veliko olajšanje, saj je na njegovi podlagi prišlo do sled do zdravstvenih knjižic več kot 1100 družinskih članov. Bil je res že zadnji čas, da so dobili kmetje-borci pravico do zdravstvenega zavarovanja, kajti podatki o njihovem zdravstvenem stanju niso razveseljivi. V obdobju od zadnjih občinskih zborov v občinskem merilu je umrlo v tej občini 39 članov združenj borcev, kar je sorazmerno visoka številka. »Če pojde tako naprej,« je dejal nekdo med razpravo, »nas čez nekaj let ne bo niti sto.« Zato je nujno potrebna širša in temeljitejša zdravstvena akcija za vse udeležence NOB.

Socialne težkoče lajšajo predvsem s priznavalnimi, ki znašajo po 5 do 15 tisoč starih dinarjev na posameznega upravičenca. Razdeljevanje priznanih je čista socialna akcija, zato naj bi dobile naziv socialne podpore. V okviru socialne problematike sodi tudi pomoč otrokom borcev pri njihovem izobraževanju oziroma šolanju.

Precejšnje izboljšanje gnotnega položaja zaposlenih udeležencev NOB pomeni borčevski dodatek, ki pa ima to slabo stran, da se nekateri njegovi upravičenci vadijajo brezbriznosti pri delu, češ saj imam prejemke zagotovljene, čemu bi se bolj trudil na delovnem mestu! Kljub raznim pomanjkljivostim pa so borci na področju metliške občine še zmeraj poglavitno gibalno družbeno-političnega življenja. Med drugim zasluzi njihova organizacija pohvalo tudi za delo na področju

zgodovinske dejavnosti. Na podlagi gradiva, ki so ga zbrali, bodo izdali zbornik o padlih borcih s fotografijami.

Kakor marsikje drugod se tudi v Metliki pritožujejo čez mlajše člane združenj rezervnih oficirjev in podoficirjev, ki ne kažejo dovolj zanimanja za predavanja in drugo dejavnost ZROP. Kako bi jih pritegnili? Nekdo je predlagal, naj bi takim »priskrbeli« orožne vaje, oziroma naj bi jih izključili iz organizacije. (Mimogrede: zdi se nam, da je moč zbuditi zanimanje za obrambo vzhodjo tudi drugače, z neprilnimi ukrepi!) Zanimivo je tudi, da je na območju občine 7 oficirjev, ki sploh niso člani ZROP.

Skupščina sta pozdravila in sodelovala v razpravi član republiškega odbora ZZZB NOV Slovenije Miha Mišica in predstavnik sosednje občine Ozalje (SRH). F. S.

SKUPŠČINA SKORAJ BREZ RAZPRAVE

Na ustanovni skupščini ZZZB NOV v ljubljanski občini Center, ki je bila 28. marca, so bili prisotni, poleg večine izvoljenih delegatov, tudi predstavniki občinske skupščine, občinskega komiteja ZKS, republiškega odbora in občinskih odborov ZZZB NOV.

Obširen referat o organizacijah borcev v današnjem razvoju socialistične izgradnje pri nas in o izvajanju gospodarske reforme je na skupščini podal predsednik Boris Mušič, a organizacijsko poročilo je prebral sekretar Boris Arnejšek.

Če se dotaknemo samo nekaterih podatkov iz poročila, potem moramo ugotoviti, da je v letu 1963 do 1965 dobilo v tej občini stanovanja 69 borcev. V letih 1967 do 1969 pa bo vseljivih nadaljnjih 57 stanovanj, ki so že kupljena. Zato ostane po dodelitvi teh še 35 neurejenih stanovanjskih primerov upokojenih oziroma nezaposlenih borcev. Letos je občinska skupščina v svojem proračunu predvidela le nekaj nad 73 milijonov dinarjev za nakup stanovanj za borce. V občini imajo pa še 322 zaposlenih borcev, katerih stanovanjske zadeve niso urejene in ki bi jim morala podjetja ali ustanove zagotoviti stanovanja.

Komisija za posebno dobo je obravnavala 449 vlog. Socialno-zdravstvena komisija je imela lani na voljo 23 milijonov dinarjev za priznavalnine in nad 10 milijonov za enkratne pomoči in za zdravljenje borcev.

Za učinkovito skrb za spomeniške objekte iz NOB niso imeli sredstev, zato mnogi objekti, ki so bili postavljeni s tolikim trudom, prizadevnostjo in požrtvovalnostjo, čakajo in propadajo.

Iz poročila je razvidno, da je združenje VVI v občini imelo v devetih krajevnih organizacijah 815 članov in da je tudi njihova aktivnost bila kar precejšnja. Zato je naravnost nerazumljivo, kako je mogoče, da se je vseh devet krajevnih organizacij ZVVI odločilo za združitev z ZB. Če bi med temi devetimi organizacijami bila katera šibkejša, bi se njeno članstvo vsekakor lahko priključilo drugi invalidski organizaciji, saj so vse v središču mesta in imajo mnogo boljše pogoje za svoj obstoj in delovanje kot pa tiste na podeželju, kjer je članstvo raztreseno po oddaljenih vaseh.

Je pa tudi vprašanje, ali so se vsi invalidi na svojih skupščinah s tajnim glasovanjem izrekli za združitev, kot to predvideva čl. 15 statuta ZZZB NOV Jugoslavije.

Čudno je tudi, da na skupščini skoraj ni bilo razprave. Predsednika dveh komisij sta s svojim izvajanjem dopolnila poročila in le eden od delegatov je govoril o urejanju stanovanjskih zadev in naglasil, da je pač minimalna pravica borcev ta, da imajo urejene stanovanjske zadeve. Zahteval je tudi vrnitev pravice invalidom nižjih skupin za polovične vožnje na vozilih mestnega prometa. In to je bilo vse.

Šele pri točki razgovora so se na opozorilo enega od prisotnih zastopnikov ZZZB drugih občin iz Ljubljane oglasili še trije delegati, ki so razpravljali o stanovanjski problematiki, o olajšavah v mestnem prometu in o spomeniškem varstvu. V tej zvezi so naglašali moralno in politično dolžnost pristojnih činiteljev, da ohranijo vse zgodovinske objekte iz NOB prihodnjim generacijam.

Ugotoviti je vsekakor treba, da je bilo v poročilu nakazanih precej problemov, o katerih bi veljalo tudi na tej skupščini spregovoriti kaj več.

V. M.

NEKDANJIM BORCEM GRADNIKOVE BRIGADE

Glede na to, da naš odbor namerava še letos izdati zgodovino Gradnikove brigade, prosimo vse one, ki so se lotili opisovanja raznih dogodkov iz življenja te ali Goriške brigade, naj pošljejo svoje prispevke, če tega še niso storili, najkasneje do 1. maja t.l. na naslednji naslov: Predsedstvo ZZZB NOV Slovenije, odbor Gradnikove brigade, Ljubljana, Beethovnova ulica 10.

Odbor Gradnikove brigade

Lepa udeležba delegatov na skupščini ZZZB v Metliki

Govorili so predvsem o težavah

V radgonski občini je bila združitelna skupščina vseh treh združenj 26. marca. Iz referatov in razprave povzemamo nekaj ugotovitev, ki se nanašajo predvsem na različne pomanjkljivosti v delu lastnih organizacij in v odnosu družbe do bivših borcev. To pa ne pomeni, da ni bilo uspehov, samo govorili so o njih bolj malo.

Velike težave imajo v občini z urejanjem zadev bivših borcev v Apaški dolini, kamor se je po vojni priselilo mnogo ljudi. Bili so člani kmetijske obdelovalne zadruge. Po njeni ukinitvi so živeli, kot so vedeli in znali, teh let pa jim ne priznajo v delovno dobo. Zdad so mnoge hiše potrebne popravila, kreditov pa ni. Kraj leži ob meji, turizem narašča in tuji hoteli pa tudi nehoti primerjajo zunanji videz vasi in polj s predvojnimi stanjem. Ta primerjava pa je nam v škodo.

Hude težave imajo z urejanjem stanovanjskih zadev bor-

cev nasploh, ker občina ni bogata, včasih pa tudi razumevanja ni. Na skupščini so govorili o primerih, ko podjetja pošiljajo bivše borce, zaposlene pri njih, na občino in na ZB, češ naj jim tam dajo stanovanje. Da bi ga dali oni, se le redko primeri. Zgodilo se je, da so »prezrli« prednost, ki jo imajo bivši borci za nakup stanovanjskih hiš iz splošnega ljudskega premoženja, posebno še, če živijo v njej. Neko vdovo, ki je živel v hiši 18 let, je skušala uprava kmetijskega kombinata izseliti iz hiše, ki so jo prodali drugemu.

Veliko hude krvi med bivšimi borci je lani povzročil odpoklic z zdravljenja nekaterih članov ZB, ki so že bili vzdravili. O tem smo že pisali. Tudi na skupščini so razpravljali o tem, pristojni so pojasnjevali, kako se je to pripetilo in obljubljali, da se kaj takega ne bo več zgodilo.

Občina leži ob meji, indu-

strija ni posebno razvita, zato mnogi občani iščejo službe v tujini. Vsaj za borce bi bilo treba urediti, da bi dobili delo pri nas, tako pa imajo dva bera brez zaposlitve. Marsikje trdijo, da so bivši borci kot delavci slabi in da ni z njimi nič, da imajo z njimi težave. Pri odhajanju naših ljudi na delo v tujino pa marsikaj ni urejeno. Tako odhajajo posamezniki z dovolilnicami za mali obmejni promet za 4 dni h kmetom ter raznim podjetnikom. Ti prihajajo ponje na most pri Čmureku. Tam se dogajajo reči, podobne sejmu s sužnji...

V Vidmu ob Ščavnici je bilo več let ob spomeniku tam pokopanih borcev in talcev smetišče za različno šaro s pokopališča. Občinska skupščina ne skrbi za spomenike tako, kot bi morala.

Med drugim je nekdo z grenkobo dejal, ko so razpravljali o nizkih dohodkih bivših borcev, o priznavalnih in stanovanjih: »Če bi takoj po vojni dajali toliko, kot zdaj za priznavalnino, za šolanje borcev, zdaj najbrž priznavalnini sploh ne bi bilo treba.«

Med uspehe ZZZB pa lahko štejemo, da večina članov, razen starejših, bolnih in nekaj zagrenjenih, deluje v različnih družbenih ter političnih organizacijah.

ALPSKA MODNA INDUSTRIJA, RADOVLJICA

IZDELUJE
MODNE PLETENINE

PO NAJNOVEŠIH VZORCIH IN KROJIH
SE PRIPOROČAMO!

ANI ROSTOHAR:

PADLA JE POSLEDNJA ZVEZDA...

Nikoli niso bile zvezde tako redke in tako nizke, kot bi padle z neba in se ujele v nevidne mreže, razpredene nad zemljo, ki so jih ujele in so tako obvisle na pol poti do zemlje. Morale bi pasti, kajti potem bi bila popolna tema in ona takrat ne bi videla temnih senc, ki so prihajale ob poznih urah. In nikoli je ne bi našle.

A ona ni mogla spati. Nekaj se je zagrizlo vanjo, nekaj, podobnega neizmerni bolečini, ki pa ni bila popolna bolečina, kajti, če bi bilo tako, potem bi jokala. A ona ni mogla jokati. Bilo je, kot da bi njene solze že davno otekale. Ležala je in čakala na spanec, ki ni hotel priti. Zaman ga je klicala na svoje trudne veke. Sklenila je roke v molitve, čeprav je vedela, kako brezupna je bila. Bog bi jo moral slišati, saj si ga je vedno predstavljala nekje med zvezdami in te so bile tedaj tako nizke, da bi jo bog, če je bil med njimi, lahko videl skozi okno, ko je klečala in šepetala v molitvi. A on je najbrž ni nikoli slišal, tudi takrat ne, ko je bil njen sin še živ in je molila zanj. A zdaj je bilo že tako prepozno. Davi mu je sklenila roke na prsih. Kako je že bilo...

Stala je pri oknu. Nekaj ji ni dalo, da bi legla, ko se je slekla in utrnula luč. Priluhnila je tihemu napevu murnov v travi in znani pesmi bororcev v vetru. V vrtu je cvetje sklonilo svoje prve ovence liste, gozd zadaj pa je bil še vedno zelen in temen. Kmalu bo pokopalo svoje zelenje in potem bodo veje čisto gole. Nikjer več ne bo mesta, kamor bi se ptice lahko skrile. Priletele bodo na njeno okno, kamor jim bo nasula drobtin.

Vedno je bilo tako. In ona jih bo skrita opazovala iz kota.

Hotela je že oditi, ker jo je začelo mrziti, pa je nenadoma opazila temne postavbe, ki so se izluskale iz teme in se približevale njeni koči. Sprva ni ničesar razločila, potem pa jih je le razpoznala. Obklela se je in ko je odprla duri, so že prišli.

— To je vaš sin, je nekdo dejal. Zelo je ranjen. Včeraj v spopadu...

Odvledla jih je v kuhinjo, kjer so ga položili na tla. Ko mu je odpela suknjico, je na njegovih prsih iz velike rane počasi otekala kri. Strgala je rjuho in ga previla.

— Mama, si ti, mama?

— Jaz sem, fant moj, jaz, tvoja mati.

— Mama, umrl bom. Naj ti ne bo preveč hudo, a vseeno ne pozabi. Vedno si me učila ljubiti svojo domovino. Menda sem jo dovolj ljubil. Boril sem se in zanj bom zdaj umrl. Ne žaluj! Bodi ponosna na svojega sina...

Ozrla se je okrog. Z očmi je begala po prostoru in se ustavila na molčečih spremljevalcih, ki so povesili pogled. Komaj je mogla dojeti vso resničnost bližajoče se smrti. Zdad je vedela, da mora nekaj storiti, nemudoma in nekaj odločilnega, ker pred njenimi nogami je ležal sin, ki ni smel umreti. Mora ga rešiti, kajti bil je njeno edino upanje. Če umre, bo ostala čisto sama. Kako grozno se je vedno bala samote v starosti.

Storiti pa ni mogla ničesar.

— Mama?

— Da, sin, fant moj?

Sklonila se je k njemu, kajti zdaj je govoril zelo tiho in njegove besede so prihajale do nje kot iz velike daljave.

— Mama, ko bom umrl, me pokopljite v črni obleki, tisti obleki, saj se spominjaš, ne?

Kako se ne bi! Nikoli ne bo pozabila, koliko noči je prečula, da je prisluzila toliko, da mu jo je lahko kupila. Še takrat, ko je bil v gimnaziji, sta sanjala, kako bo nekoč doktor... Postal je. In takrat, ko se je vrnil z diplomom in jo je poljubil na lice, se je razjokala. Njen edini sin je vendarle nekaj postal. To poljub ji je poplačal vse. Gledala ga je, kot bi prvič opazila, da jo je že zdavnaj presel. Komaj je mogla verjeti, da je ta visoki fant, ki se ji ponosno in nekam nerodno smehlja, njen sin.

Kako ves drugačen je bil zdaj! Bled obraz z ožnjenim čelom, na katero so se prilepili kostanjevi lasje, je izgubil tisto značilno mirnost in odločnost. Tako skrušen je živel samo enkrat v njenih spominih. Bilo je takrat, ko je umrl oče. Stal je na pragu in gledal v dolino, kjer so ga dopolnile pokopali. A še tedaj niso bile njegove oči tako izgubljene, saj se je že naslednji hip v njih prižgal nov ogenj, ko ji je rekel:

— Še vedno sva dva. Pozabiva na žalost in začenja novo življenje.

Takrat je bilo lahko, v dvoje. Toda zdaj? Kaj bo sama, brez njega, na katerega se je tako zelo navezala po moževi smrti? Zdad, ko je postala stara in so jo moževi zapustili?

— Saj to ne more biti! Ti moraš živeti, ne smeš me zapustiti še ti! Sin, sin moj, me slišiš?

Obupano ga je stresla za rame in počasi je odprl oči in se s trudnim pogledom zazrl vanjo.

— Bodi trdna, mama, trdna moraš... biti... trdna... tr... dna... ma...

Njegova na pol odprta usta so osemela sredi neizgovorjene besede in njegov pogled je zataval mimo nje v večnost.

— O, sin, ti moj poslednji up!!

Zajokala mu je na prsi in sivi lasje so se ji razsuli po okrvavljeni rjuhi.

Zaman ga je klicala nazaj; njegove oči so jo gledale brezizrazno, nemo, mrtvo. Potem mu je zatislila veke in v omari poiskala njegovo črno obleko.

Ko so ga odnesli in so ji stisnili žalost še v roko, jo je še komaj dojela. Opazovala jih je skozi okno, kako so odhajali in njeno ranjeno srce je otopelo v nemi bolečini.

Ni ga spremljala na njegovi zadnji poti. Pokopali so ga v gozdu za hišo, pod veliko smreko na jasi. Pozneje je odšla tja in poiskala njegov grob, ko je bila lahko čisto sama in so borovci nad njo popevali žalostinko. Celo ptice so se prebudile in ji zapele in pravkar rojeno jutro jo je pozdravilo daleč na vzhodu.

Ozrla se je v nebo. Zadnje zvezde so ugašale v svitu in jutranja zarja je izlila vso bolečino svojega rojstva v velik krvav madež v brezmejno modrina.

Zdad ne bo nikogar več čakala. In vsak večer bo zagrnila zavese. Ne bo gledala zvezd, ujetih v nevidne mreže. Morda bo nekoč v začudenju obstala, ker bo nebo čisto prazno. Popadale bodo. Ostala bo čisto sama z vsemi, ki so jih izgubili kot ona. A nekoč je bilo drugače. Imela jih je. Milijon in še več. Njena zadnja pa je pala davi.

Problemi opozarjajo na neurejeno invalidsko zaščito na Igu

V nedeljo, 27. marca 1966, je bila na Igu letna konferenca Združenja VVI ob prisotnosti več kot tretjine članov. Po kratkem poročilu se je razvila razprava o problemih invalidske zaščite in organizacijskih težavah združenja.

Veliko kritike je bilo na naslov družinskih invalidnin, in sicer zato, ker nekateri lahko dobivajo tudi dodatek, tisti pa, ki imajo nekaj malega zemlje ali pa živijo skupaj s svojci, tega dodatka ne dobijo. Ko je bila uvedena invalidnina v višini 1200 din, je prav gotovo pomenila več kot desetkratno vrednost sedanje, prejemali pa so jo družinski upravičenci ne glede na posest in pri kom so živeli. Sedaj po tolikih letih, ko je naš narodni dohodek zelo porasel, ko je obnova domovine že preteklost in ko se je nekaterim plastem ljudi že znatno zvišal življenjski standard, nikakor ne moremo tega problema spraviti z dnevnega reda. Govorniki so ob tem problemu zelo ostro obtožili privilegije, ki jih nekateri uživajo, med njimi tudi posamezni višji predstavniki oblasti.

Poleg omenjenih pomanjkljivosti so v invalidski zaščiti vojaških invalidov zelo nizki prejemki za nižje kategorije, tako da delovni invalidi prejema višjo invalidnino kakor vojaški vojni invalidi.

Kritika je šla tudi na račun nekaterih ugodnosti, ki so jih invalidi izgubili (polovična vožnja v mestnem prometu, oprostitve plačevanja radio naročnine za invalide I. in II. skupine ipd.).

Govorili so še o organizacijskih in finančnih težavah. Denarna sredstva ob članarine so zelo pihla in ne zadoščajo niti za vence umrlim članom, denar pa bi potrebovali tudi za razvedrilo članov, izlete ipd.

Ko človek prisostvuje takim sestankom, ima občutek, da se iz leta v leto pojavljajo isti problemi, ki opozarjajo na neurejeno invalidsko zaščito. Prav bi bilo, da bi se nekatere krivice posameznikom odpravile, še preden bo ta generacija izumrla.

K. T.

ŠIROKA DEJAVNOST V DRUŽBENEM DOGAJANJU

Na skupščini ZZB občine Maribor-Center, ki je bila v zgodovinskem nekdanjem Narodnem domu, zdaj domu JLA, dne 28. marca, so se zbrali delegati močne in utrjene organizacije, ki se ne ukvarja samo s svojimi notranjimi zadevami, ampak posega tudi v splošno družbeno dogajanje.

Čeprav je še nekaj borcev, ki nimajo stanovanj, posebno med člani združenja »Koroška vrata«, lahko štejemo Maribor-Center med občine, kjer je stanje razmeroma najbolj zadovoljivo. Tudi zgodovinska dejavnost, marsikje močno zapostavljena, je v tej občini zadovoljiva. Posebno velja omeniti »Kurirski festival«, ki si je v njej pridobil domovinsko pravico in se razvija zaradi razumevanja.

Med drugim so razpravljali tudi o gradnji spomenika revolucije v Mariboru. Sramota je, je rekel eden izmed udeležencev razprave, da Maribor kot delavsko mesto z velikimi revolucionarnimi tradicijami še zdaj, toliko let po vojni, nima primerne spomenika. Zdaj pa kaže, da bodo začeli urejati to zadevo. Prvotno je bilo zamišljeno, naj bi spomenik stal na Piramidi, strmem griču na severni strani

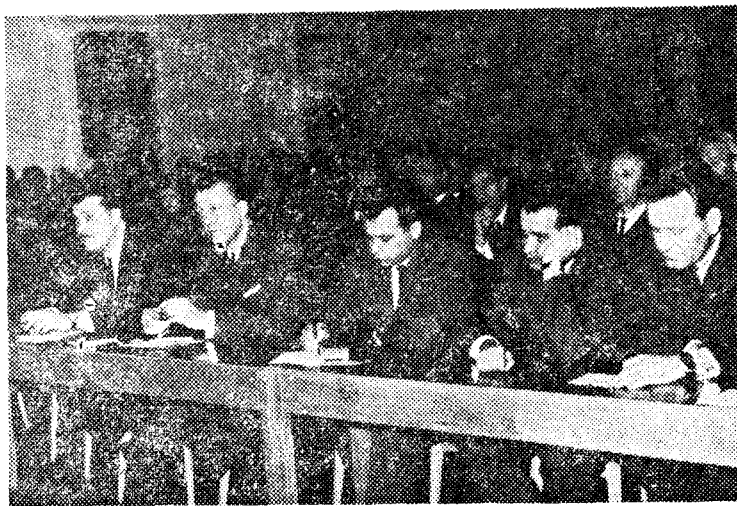
mesta. Toda zaradi velikih stroškov in težavnega zemljišča so se tej misli odrekli. Pač pa naj bi spomenik stal nekje ob cesti, ki pelje od središča mesta proti

med udeležencev razprave ome-nil predsednika krajevnega odbora ZZB v Malečniku. Ta je dosel priznanje delovne dobe v dvojnem štetju za čas, ko je bil

jemali francoske partizane v priznanja borcem za severno vojno ujetništvo?, spomladi 1944 pa je prišel domov na dopust kot nemški vojak (ali so francoski partizani pošiljali svoje borce opremljene z nemškimi dokumenti in uniformo v Jugoslavijo na dopust?). Tak človek ne more zastopati koristi borcev, je dejal razpravljajoči in vprašal, če je prizadeži v dvorani...

Posebno pozornost in odobravanje je sprožil govor narodnega heroja Janeza Hribarja. Tj. je pripovedoval o delu komisije za priznavalnino, ki se redno staja ter spremlja položaj vsakega koristnika. Priznavalnina pa ni več to, kar naj bi bila, ampak se je zadnja leta spreminila v navadno socialno podporo. Stanovanjsko vprašanje borcev še vedno ni urejeno, čeprav so dosti napravili. Podjetja ne dajejo rada borcem stanovanja, ker so stari in bolehi. Toda povaliti je treba ZTP v Mariboru, ki je častna izjema in je dilo nova stanovanja tudi svojim upokojencem - borcem. Pogosto tudi silijo v polko še za delo sposobne borce, ker se ti upajo kritizirati razne nepravilnosti.

MP

Delegati na skupščini ZZB občine Maribor-Center

novemu mostu, morda nasproti sodniji.

Maribor je med redkimi slovenskimi kraji, ki so rešili s posebnim odlokom vprašanje mejo v letih 1918 do 1919. Sto devetnajstim so podelili stalno mesečno priznavalnino.

V iskanju notranjih rezerv in splošnem varčevanju je javnost razpravljala o združitvi vseh treh mariborskih občin. Tudi glede tega so borci rekli svojo besedo in se izrekli za združitev. Pri tem pa niso bili zadovoljni s počasnostjo pri združitvi. Torej, hitreje in odločneje v združitev, ki bo zboljšala tudi razmere za reševanje zadev bivših borcev.

Precej so tudi razpravljali o raznih nepravilnostih v zvezi s priznavanjem udeležbe v NOV v delovno dobo. Tako je eden iz-

v nemški vojski, češ da je bil francoski partizan. V NOV je odšel novembra 1944 iz angleškega ujetništva (ali so Angleži

S SKUPŠČINE ZZB NOV V ŠIŠKI

Komisija je javno grajala odbornike

Združitevna skupščina ZZB v občini Ljubljana-Siška je bila 21. marca. Kot v vseh mestih, so tudi v Šiški veliko govorili predvsem o stanovanjih za borce. Mnogo so napravili, toda veliko je še neresenih stanovanjskih zadev in vsako leto se pojavljajo novi primeri.

Prav o teh bi bilo morda potrebno kaj več zapisati, saj pojav ni značilen samo za to občino, pač pa tudi za vsa, zlasti večja mesta. Po vojni je vsepovsod porasla življenjska raven, naši pojmi o tem, kaj je dobro stanovanje in kaj ni, so se spremenili.

Zdaj v glavnem zaradi povprečne starosti bivših borcev ne moremo več vsaj govoriti o večanju števila družinskih članov. Pač pa otroci rastejo, se možijo ter ženijo. Večkrat se zgodi, da sin ali hči bivšega borca, ki drugače ne moreta upati na novo stanovanje, to dosežeta tako, da jim svoje, do takrat še dobro stanovanje, odstopijo starši, sami pa zahtevajo novo stanovanje. Seveda v teh primerih ni mogoče obojati vseh, ampak je treba vsak primer obravnavati posebej.

Nekaj podobnega je v primerih, ko posamezni zakoni bivših borcev iz tega ali onega razloga razpadejo. Navadno ženi pridojajo otroke in s tem tudi stanovanje, mož pa si mora poiskati novo. Tako nastane novo stanovanjsko vprašanje, ker se navadno mož (ali tudi žena) znova poroči.

Vsega skupaj je bilo vloženih pri občinskem odboru ZZB kar 59 prošelj, pri podjetjih pa jih je 145. Brez dvoma bi bilo številno še večje, če bi bilo večje upanje, da bodo prosilci kaj dosegli.

V poročilu je precej statističnih podatkov, ki so po svoje zelo zanimivi in kažejo zgradbo ZZB v tej občini. Vseh članov je 5.282. Priseli se jih je 345, na novo so jih sprejeli 31, odselilo 69, umrlo pa 71...

Območje občine zajema del Ljubljane, ostalo pa so tipično kmečki ali polkmečki kraji s svojo problematiko. Zato so morali na skupščini razpravljati tudi o kmečkem vprašanju, ali bolje rečeno o kmetu — borcu. Ni še urejeno vprašanje zdravstvenega zavarovanja vojnih vdov, ki nimajo priznanih dvojnih let. To pomanjkljivost bo treba nekako popraviti.

Občinski odbor je delal s pomočjo več komisij. Zlasti obširno in v mejah možnosti dokaj plodno je bilo delo komisije za socialna in zdravstvena vprašanja. Prav na tem področju pri naših borcih niti v mestu ni stanje kdove kako rožnato, saj je med njimi mnogo starih in bolehnih. Pri sprejemanju občinskega proračuna so odborniki izglasovali znižanje sredstev, ki so bila že pred tem skopa, namenjena pa so bila za socialno pomoč članom ZZB. Komisija je javno grajala odbornike, člane ZZB, ki se niso uprli neupravičenemu zmanjševanju sredstev za pomoč borcem. S tem v zvezi komisija meni, da je pri tem prevladal vpliv občinske administracije, ki ne pozna drugega kot ozke interese posameznikov. Tu se je treba vprašati, kdaj bo konec pretiranega vpliva administracije na skupščinske organe.

Občinski odbor skupščine pa je v takih razmerah dokaj dobro delal in mu velja izreči priznanje.

MP

Utrinki iz razprav na skupščinah

Smo v času ustanovnih skupščin ZZB, ki so te dni po vseh občinskih središčih. S tem aktom dokončno uresničujemo sklepe V. kongresa ZZB v Sarajevu; sklep, ki naj strni organizacije borcev, vojaških invalidov in rezervnih oficirjev in podoficirjev v močno, vzajemno trdno povezano združenje, ki bo sposobno uveljaviti težnje in želje članstva v novih pogojih družbenega razvoja, v pogojih gospodarske reforme in splošnega napredka, o katerem je toliko govora v tem času.

Na skupščinskih razpravah smo slišali veliko številk — pozitivnih in negativnih, veliko utemeljenih zahtev, predlogov, kritik, tudi veliko ostrih obsojnih raznih poskusov izmalicevanja pridobitev revolucije, in še marsikaj takega, o čemur bi kazalo razmišljati.

Bili smo priče lepo tekočih besed, pa tudi okornih, skromnih, neveselih izrazov delegatov, ki so prišli na skupščino.

Vsaka misel je pritekla iz srca. Zato je bila iskrena, čeprav včasih tudi trpka in obtožujoča. Zato je bila vrednost teh misli toliko večja. Za vse ki smo sledili razpravi, so bile te misli zanimive in koristne, ker so jih rodile bogate izkušnje, stare tudi 25 let, toliko kolikor revolucija, ki jo letos proslavljamo.

Iz utesnjenih, formalističnih okvirov takoj po svobodi, smo se izvlekli mimogrede, skupaj z razvojem in vzponom, mogočnejšim in višjim, kot kdaj doslej v naši zgodovini.

»Iz Dražgoš nas je ostalo le še 25 živih,« je rekel v razpravi na radovljanski skupščini narodni heroj Tonček Dežman, udeleženec proslavljene dražgoške bitke. »Prav bi bilo, da bi še za življenja lahko videli dostojen spomenik v Dražgošah. Ne zaradi nas, ki smo se januarja 1942. tam bili, marveč zaradi naših otrok in znanancev.«

Dražgoše so danes zopet lepa gorenjska vasica. Zgradili so nove hiše, lepše, kot so bila ne-

koč, novo šolo in tudi novo cerkev. To je pošteno in prav. Toda, ali je pošteno in prav, da ni tam lepega, največjega spomenika na Gorenjskem, ki bo sodobnikom pričal o hvalčevosti fantom in možem — herojskim borcem Cankarjevega bataljona, ki so morda prvi v takrat zasluženi Evropi dali vedeti Hitlerju in vsemu človeštvu, da tu, na tem vedno teptanem in poniževanem koščku slovenske zemlje, živi čvrst narod, ki se zna boriti do zadnje kaplje krvi za svojo, in ne samo za svojo svobodo. Dražgoška bitka je bila zgodovinska prelomnica slovenskega partizanstva in prvi veliki poraz nacistične vojske na naših tleh. Ali ta dogodek in ti heroji — ne zaslužijo najlepšega in največjega spomenika? Po-buda je dana. Gorenjske ZZB jo bodo vsekakor uresničile.

Na Pokljuki je decembra 1943. leta podlegel nemški premoči 3. bataljon Prešernove brigade. Devetinsedemdeset na smrt utrjenih, lačnih in prezebljenih junakov se je borilo do zadnjega, do smrti. Malo je v zgodovini primerov, da bi se obleganci v podobnem položaju ne skušali rešiti z vdajo. Prešernovci so se vsi do zadnjega raje žrtvovali. Množično herojstvo, ki ga je celo takšen sovražnik, kot je nacist, občudoval.

Na skromnem, v smrečju skritem grobišču, ki je povrh vsega zelo težko vidno, le enkrat na leto zagori svečka in

venec okraši ta žalostni gozdni prostorček. Če nič drugega, naj velja vsaj vzorno negovanje cvetlic in čuvarstvo pred živino, ki brez nadzora zaide na grobišče. Tu so odvrgne prazne konzervne škatle z inozemskimi etiketami, največkrat nemškimi.

Ali tudi ta sveti delček naše zemlje ne zasluži več pozornosti? In ne samo ta!

JR

MAJHNA, TODA strnjena organizacija

Bivši borci, rezervni oficirji in podoficirji ter invalidi občine Slovenske Konjice so imeli združitevno skupščino 25. marca v starinski, toda prijetni dvorani občinske skupščine.

Občina šteje nekaj nad 19.000 prebivalcev, članov ZZB pa je 840. V zadnjem letu so sprejeli kar 77 novih, večinoma kmetov. Kmečko vprašanje, tako bivših borcev kot drugih, je v občini zaradi razumne politike v preteklosti zadovoljivo rešeno, seveda v mejah možnosti. Lani so na primer to podarili na občinski skupščini neke sosedne občine, kjer so borci dejali, kako dobro bi bilo, če bi tudi pri njih pomagali ostarelim borcem-kmetom tako kot v konjiški občini. V zadnjem letu je vložilo 93 bivših borcev prošnje za posojilo za popravilo stanovanjskih hiš, spet večinoma kmetov. Drugeče pa sta brez stanovanja v vsej občini samo dva bivša borca.

Podobno kot skoraj na vseh občinah se tudi v konjiški zadnje leto v zvezi z novimi ugodnostmi in omejitvijo roka za vlaganje prošelj opaža porast vlog za priznanje udeležbe v

NOV v delovno dobo. Na skupščini so navedli dva primera, ko sta prosilca skušala goljufati. Eden je celo popravil letnice. Zaradi obilice dela prošnje zastajajo, precej je neresenih iz prejšnjih let.

Invalidi so kritizirali preveč zapleten in dolgotrajen postopek v zvezi s pošiljanjem upravičencev na klimatsko ali zdraviliško zdravljenje. Zgodi se, da mora isti človek, če hoče iti v zdravilišče, najprej h krajevnemu, nato še k občinskemu zdravniku, nazadnje pa še k specialistu v Celje. Za invalida, ki živi v kakem oddaljenem kraju, je to zelo težko in mučno. Tudi čakanje po zdravniških čakalnicah skupaj z iskanjem pristojnih invalidu vzame precej časa. Zato vedno bolj pada število invalidov, ki to svojo pravico koristijo. Včasih je bilo to vse skupaj veliko bolj enostavno...

Skupščini je prisostvoval kot predstavnik republiškega odbora ZZB tovariš Merlak, ki je govoril o vlogi borca v današnjih časih in v sedanjem družbenem življenju.

MP

KREDITNA BANKA KOPER

KOT NASLEDNICA KOMUNALNE BANKE — NADALJUJE Z ZBIRANJEM DENARNIH PRIHRANKOV OBČANOV IN RAZPISUJE

Vsakdo, ki vloži do 30. junija 1966 pri Kreditni banki Koper ali njenih poslovnih enotah najmanj 500 novih dinarjev in jih veže za dobo nad eno leto, bo udeležen pri nagradnem žrebanju, ki bo dne 6. julija 1966.

Pravico do udeležbe pri žrebanju imajo tudi stari vlagatelji vezanih vlog Komunalne banke Koper, katerim ne bo potekla odpoved vezane vloge do 30. junija 1966.

Vlagatelji bodo pri žrebanju udeleženi z enim žreb-nim listkom na vsakih 500 novih dinarjev vezane vloge.

ново nagradno
žrebanje
vezanih hranilnih
vlog

NAGRADE:

- 1 šivalni stroj
- 2 električna štedilnika
- 2 radijska sprejemnika
- 3 filmski snemalni kameri
- 3 električni gramofoni
- 5 električnih mešalcev (mikserjev)
- 10 električnih brivskih aparatov
- 15 hranilnih knjižic po 100 novih dinarjev

Vloge sprejemajo bančne poslovne enote v Kopru, Izoli, Piranu, Postojni, Ilirski Bistrici in Sežani, kjer dobite tudi vse informacije.

Vezane vloge obrestujemo po višji obrestni meri!

KREDITNA BANKA KOPER

EWEN MONTAGU

MOŽ, KI GA NI BILO

Z drugimi besedami: zavedati se morate, da Nemec ne misli in reagira kot Anglež in da se morate tako rekoč postaviti na njegovo mesto.

Ne smete pa spregledati izvršnega štaba, ki mu poroča in ga mora prebrati, da bi se vaši načrti posrečili. Nemški štab ne pozna vseh težav zaveznikov. Prav nič ne ve, da na primer zaveznikom primanjkuje za izkrcanje potrebnih sredstev, in morda si celo misli, da je neka operacija mogoča, medtem ko zavezniki štab ve, da ni mogoče niti misliti nanjo. Zavedati se morate, da je cilj vaših načrtov preslepiti sovražnika, ne pa vaš štab. Vendar pa se vsi tega ne morejo zavedati in ne morejo praktično izvesti teh pomislekov.

Začele so se torej težave. Preden jih bom naštel, naj spregovorim o »lažnih ciljih« in »lažnih načrtih«. Če hočete preprečiti, da bi se sovražne sile zbrale ob vašem cilju, potem jih morate zvabiti drugam. Če je le mogoče, mora biti sovražnik prepričan, da ne boste udarili po resničnem cilju, marveč drugod, da boste napadli »lažni cilj«, kot pravimo.

Rekel sem že, da je skoraj nemogoče preprečiti »vrzeli«, kadar pripravljate kakšno operacijo. Varnostni ukrepi, ki naj bi preprečili, da bi skozi te »vrzeli« sovražnik zagledal vaš resnični cilj, včasih lahko služijo drugemu namenu: prav skozi te »vrzeli« naj bi sovražnik zagledal vaš »lažni cilj«.

Na primer: pri pripravah za napad otočja Lofoden pride do indiskretnosti, do »vrzeli«. Tedaj je treba na primer vojakom razdeliti tropske čelade in sovražnik si bo mislil, da je vaš cilj na tropskem področju. Če dobijo ladje za prevoz enot zemljevide in opremo, ki na primer kažejo, da je vaš »lažni cilj« Dakar, bo nemška vojnarska služba kmalu zbrala potrebne podatke in prišla do sklepov, ki ste ji jih sami želeli podtakniti.

Idealni »lažni cilj« bi bila točka, ki bi bila tako oddaljena od resničnega cilja, da bi se vse sovražnikove pomorske, zračne in kopenske sile znašle povsem zunaj pravega cilja. Naj navedem pretrani primer: če nameravate zasedi severno Afriko in preprečite sovražnika, da mislite napasti Norveško (oh, kakšne sanje!), potem vam okrepitev, ki jih bo poslal na Norveško, seveda ne bodo mogle škodovati.

V resnici pa je »lažni cilj« včasih na istem splošnem področju kot resnični. Tako je torej nemogoče, da bi odvrnili vse sovražnikove sile. Če bi na primer takrat, ko smo se nameravali izkrcati v severni Afriki (leta 1942), razširili novice, da je naš lažni cilj nekje za Rommelom, recimo Tobruk — in če

TRJE CUNNINGHAM: ADMIRAL ANDREW B. CUNNINGHAM, POVELJNIK MORNARICE; GENERAL ALAN G. CUNNINGHAM, POVELJNIK BRITANSKIH SIL V EGIPTU; GENERAL F. CUNNINGHAM, POVELJNIK BRITANSKIH LETALSKIH SIL, KI SO SE BOJEVALE NAD MARMORINIM MORJEM. VSI TRIJE VISOKI OFICIRJI SO IMELI VELIKO VLOGO PRI BOJH V SEVERNI AFRIKI. NASA ZGODBA GOVORI O ADMIRALU ANDREWU B. CUNNINGHAMU

bi Nemci tem novicam verjeli — potem bi se nam posrečilo odvrniti nekaj nemških enot in morda tudi letalstvo na to področje, toda nemške podmornice bi pritegnili h Gibraltarju ožini, skozi katero so morali pluti konvoji za resnično operacijo.

Pogostoma se vse skupaj konča s kompromisom med tistim, kar naj bi bil popoln »lažni cilj«, in tistim, kar nam sovražnik verjame.

Ko smo to teorijo prenesli na naš problem, je bila naloga našega odbora prebrati Nemce, da ne bomo napadli Sicilije — torej cilja, ki bi ga morali po vsej logiki imeti v mislih — in jih zmanjšati, da bi potegnili svoje enote drugam, kjer naj bi pripravljali sile in čas za utrjevanjem obrambnih položajev.

Za to odločitev je bilo dovolj razlogov, ki jih ne nameravam podrobno razlagati, marveč naj le na kratko povem, da je napad na utrjeno sicilsko obalo, ki naj bi mu sledila invazija na Apeninski polotok, zahteval vse sile, s katerimi smo razpolagali.

Nemogoče je bilo biti dve bifki hkrati, saj nam je primanjlovala izkrcevalnih sredstev, razen tega pa smo morali rezervirati ladje za spremljanje operacij, dovoz materiala in podporo napadalcev.

Z nemškega stališča pa se je isti problem prikazal v popolnoma drugačni luči. V sovražnikovih očeh naj bi zavezniki uporabili Eisenhowerjevo armado v zahodnem Sredozemlju za napad v južni Franciji, dasiravno bi to zahtevalo poprejšnjo invazijo Sicilije, Sardinije in Korzike. Nasploh bi bila takšna operacija zelo tvegana, zakaj nezasedena Italija je predstavljala oporišče za nasprotna napade na bok naših preskrbovalnih linij.

Po drugi strani pa bi ista armada — ali pa egiptovska — utegnila služiti za napad na Italijo. Vendar bi bilo treba najprej osvojiti Sicilijo, če bi uporabili zahodno armado.

Napoved je bilo tudi mogoče, da bi vzhodno armado uporabili za napad na Grčijo in ofenzivo na Balkanski polotok.

Iz ničesar nismo mogli sklepati, da bi Nemci vedeli, kako nam primanjkuje izkrcovalnega brodograja. Potemtakem je bilo zanje povsem normalno, če so mislili, da se bomo lotili dveh operacij: ene v zahodnem Sredozemlju s Eisenhowerjevo armado in ene v vzhodnem Sredozemlju z armado sira Henryja Wilsona.

Ko smo proučevali, kaj naj dosežemo z operacijo »Meso za pasteto«, smo sklepali takole: glede na to, da imajo zavezniki večino sil v Tuniziji, ni upanja, da bi preprečili Nemce, da bomo pošiljali konvoje mimo njihovih sicilskih letališč.

Za uradni »lažni cilj« je že bila izbrana Sardinija, češ da nameravamo pustiti Sicilijo pri miru in se polastiti Sardinije in Korzike ter se tako pripraviti na napad na vso italijansko in južnofrancosko obalo.

Nismo imeli dosti sredstev, da bi Nemcem posredovali »vrzeli«, razen tega pa nismo mogli vedeti, kateri lažni podatek bi sploh dosegel svoj cilj. Ker smo razpolagali le z enim samim dokumentom, bi morali poskusiti ubiti dve muhi na en mah.

(NADALJEVANJE)

S Franjo Fefer sem se pogovarjal takoj po ustanovni skupščini ZZZB NOV občine Vrhnika. Sedela sva v dvorani novega vrhniškega doma JLA; delegati so že odšli. Njena pripoved je topla napolnila veliko in prazno dvorano; in v pozni večerni tišini, ki jo je tu in tam zmotil ropot zakasnelega avtomobila, se mi je njena pripoved zdela še bolj prepričljiva in doživljaj.

»Lahko si mislite, da hčeri bajtarske družine s sedmimi otroki mladost ni bila postлана z rožicami,« je pričela, tovaršiča Franja. »Najprej sem bila služkinja, leta 1928 pa se mi je obrnilo na bolje; izučila sem se pletilstva in se zaposli-

»Na Vrhniki smo organizirali AFZ leta 1943. Uvedla sem članarino za nabavo materiala iz Ljubljane in drugod. Finančno mi je pomagala tudi Marija Levart, 126 nas je bilo v 5 odborih. Pogosto smo se zbirale na sestankih in razpravljale o mednarodnem položaju in o tem, kako bomo čimvele zbrale za partizane. Dobro se še spominjam sestanka, ki smo ga imele marca 1944 pri Ivani Jesenovec; udeležila se ga je tudi okrožna sekretarka AFZ za Notranjsko z ilegalnim imenom Ivanka. Med drugim smo se tudi domenile, kaj bomo dale partizanom za veliko noč. Sredi Vrhnike smo napekle za cel parizar kruha

prav ničesar. Tik pred osvoboditvijo je za las manjkalo, pa bi doživela tisto, čemur sem skozi 4 leta vselej srečno ušla. Dne 4. maja so Nemci namenili v Ribnico — v smrt — transport dvestotih zapornikov, med katerimi sem bila tudi jaz. Toda za Nemce je bilo že prenevarno in izpustili so nas.«

»Kmalu zatem ste globoko zadihali svobodo...«

»...Še spati nisem utegnila, toliko je bilo dela tudi za nas žene. Naša prva naloga je bila oskrbeti ranjence, jih nahraniti in obvezati. Siloviti tempo, prežet z veliko mero idealizma, je trajal do leta 1950. Počasi sem se življajala v novo življenje. Boj na področju, različnem od tistega med vojno, me je veselil, čeprav sem bila včasih razočarana.«

»Kakšne naloge si zastavlja vrhniška organizacija borcev?«

PLETILJA Z VRHNIKE

la pri nekem privatniku v Kranju. Po dveh letih sem se poročila z Antonom, vnetim pripadnikom takratne borovniške »Svobode«.

»Kako se je rojevala revolucionarna ideja med stavtami in hitrimi rokami,« sem spodbujal tovarišico Franjo k besedi.

Tam, pri privatniku v Kranju, nas je delalo 30 deklet. V začetku nas je politika bolj malo zanimala. Ko pa smo se ozrle okrog sebe in se pogovarjale s svojimi vrstnicami in vrstniki o tem, kako živijo oni in kako tisti, ki imajo dosti pod palcem, smo se pričele ogrevati za delavske pravice. Revolucionarnega duha pa sem se dokončno navzela pri svojem možu. Doma smo imeli pletilstvo s šestimi dekleti. Spominjam se, da smo vsako leto praznovali 1. maj in tega sem bila res vesela. Skoraj povsod so vajenci delali zastopni: pri nas so dekleta-vajenke imele plačo.«

»Prišel je čas obračuna z izkoriščevalci in okupatorji. Kako ste prestopili prag teh časov?«

»Prva me je z OF povezala Marija Opeka z Verda. Obrti nisem pustila, saj sem vedela, koliko nam lahko koristi; takrat pa sem jo že sama opravljala. Naloge so bile čedalje večje. Dobila sem še eno dekle in pletli sva za partizane.«

»Vaše delo v organizaciji AFZ?«

— iz moke na karte — za partizane. Kmalu po konferenci smo v naši hiši ustanovili »javko«. Prihajali so razni kompromitirani tovariši. Nekoč jih je naenkrat prišlo kar 16. Najprej geslo: »Kupite dišavne vrečice!« — »Da!« Nato je bilo treba pripraviti hrane za vse tri dni. Na pomoč so priskočili odbori in šestnajsterica, dobro opremljena, je odšla proti gozdu. Kmalu po odhodu jih je sovražnik napadel in le trije so se rešili. Nekoč je bilo treba pripeljati iz Ljubljane na dogovorjeno mesto za cel kamion posode in ciklostilnega papirja. Blago je srečno prispelo na Vrhniko. Iz tukajšnjih trgovin sta ga moja otroka zvozila v naš čebelnjak; od tam so ga na varno spravili partizani. Kar s panji vred so ga odpeljali.«

»Je okupator zvedel za vaše delo?«

»Da. 14. novembra 1944 so me pešepelji (politična policija) aretirali. Vrhniki in ljubljanski zapori, prisilno delo na Poljanskem nasipu v Ljubljani... Sestnajstega januarja 1945 ne bom nikdar pozabila. Ob treh popoldne so me prišli iskat; v neki celici so me trije moški do nezvesti pretepli, me polili z mrzlo vodo in me znova mučili. Zvedeli pa niso

gi nepravilno priznalo dvojno delovno dobo. Soglašam s predlogom, naj izvedemo temeljito revizijo. Tudi z mladino moramo tesneje sodelovati. Odločili smo se že, da bodo borci pogostejše obiskovali šole in pionirjem pripovedovali o NOB.«

Oni tam pred mano leže v mračnem soju, le lasje se bakreno lesketajo vsem trem in oči se blešče kot svetli gumbi uniforme veselja, a jaz... Jaj, lahko je smešno to vedno o sebi, ko pripovedujem o drugih, o tej partizanski domačiji med bukovimi, smrekovimi in borovimi gozdovi z malo vasico in sadovnjaki, od katere vodijo pota na vse strani, v hribe pa v doline...

S poti v hribih je prišla Tomšičeva brigada; dolg rep utrjenih ljudi, kakor da v begotni vrsti snujejo neko besedo, jo pišejo v krivuljah s svojim hodom po zemlji. Tisto noč sem prepal kar v gozdu in kar sam. Bil sem pri Polonci na obisku, tam pri Jedrti, ki čemi nad grobovi baronov Beckov; in s Polonco sva klepetala o tem in onem, nič takega, da ne bi takoj pozabili. Pil sem žganje iz glinastega lončka, Polonca pa je pripovedovala in še pripovedovala in jaz sem si zapomnil, da ji je od vseh partizanov na Ponikvi najbolj všeč Mišo, ker tudi nekaj pomeni, pa vseeno prijazno besedo nudi, se zna moško smehljati, se mu vidi, da je bil nekoč partizanski komandant, a zdaj je okrajni gospodarski, morda okrožni referent. A rdeče-

»Po svetu jaz okrog blodim, od doma sem pregnan, ker ljubim sem slovenski rod, postal sem partizan...«

tako je pela partizanka Mira večer pred neko nočjo, za katero se je mesec vlačil v svetlem soju; na moja ramena naslonjena, z rokami na moji roki, na hrbtni strani roke; drsala je koža ob koži in čutila je moje žile, njihove linije, pa tek njihov, pa toploto. Bila sva kar sama na nekem obronku, čakala sva, da dospje Saša, pa da krenemo v dolino; potlej pa bo ona odšla v brigado, kar naprej z brigado, v vrsti moč zadnja. Zaradi lepega komandanta? Morda zaradi kapetana s svetlečimi trikotniki pod vratnikom, ali zaradi koga drugega si spne pogum v drobne prsi; hoče le ljubezni, kar naprej je med moškimi, pa nič o svobodi, ker vsega je tukaj zanjo dovolj, o čemer ji snuje srce, tako razsejano v rožne vrtice, kar nič resnih besedi.

»Požgali so mi rodni dom, pregnali drage vse...«

Na kozolcu sem bil, prižet za star les, skoz lino spremljajoč svetlobe v pijanih očeh, o svetlobe težke žalosti!

DANE

DEBIČ:

Spomini na Ponikvo

lasa Ivica, jo povprašam, ki živahnih oči pogleduje v svet? ... Nič ne odvrne Polonca, v žar ognja zre, vsa obsijana, z rokami pri loncu, s tako kožo ko podplat (tudi to šele zdaj razlikujem). Mladih deklic je škoda, je dejala, tudi Ljube, mladinske referentke, pa partizanske učiteljice Milice, ki se samo smehljajo, ko da ima gumi napet v licih. Bodo rodne, ko so v snegu preležale grde viharne noči? Zdelo se mi je, da bo vsak čas nekoč prišel skoz loputnice, tako je divjalo v tej zimi tam zunaj. — Eržika dobrotna, že skoraj stara, pa kar na potu, referent ta ženski! In vsi drugi: Slavko, ta se tu čisto drži, rad popije, kaj dobrega poje; v dolini, v Gotovljah je njegov dom in marsikaj do sem dobi. Sploh prinašajo ljudje sem gor, kar se le da. Zbrani ste skoraj sami domači, nekaj drugih seveda tudi: Marko iz Bosne, Jože iz Grušovelj, Peter prav tako od tam, tisti Slavko iz Šempetra, Vojko, Sašev pomočnik na kurirskih poteh, iz Žalca, pa Tine, Joštov Martin, kot včasih reče zanj Jordan iz Gotovelj; Martin... kaj vse ni bil, pa kljub starosti je zarinil tu sem. Pa Vinko pa še kdo? — Še nekateri...

Še nekateri. Segam v prizore preteklosti, jih nizam pred utrjene oči, da bi še našel ljudi, ki so tamkaj z nami delili partizanstvo, a našel sem le te: Boruta z vojaško patroljo, pa obveščevalca Zajca, ki se je po končani vojni ubil z motorjem.

Da, vsevkriž so prihajali sem gor ljudje, kot da je tu partizansko križišče. Po Jurčkovi kurirski poti sva s Sašem nekoč pripeljala semkaj z one mrke strani, izpod Mrzlice, Frančka, okrajnega referenta za propagando, in Matevža, junaškega prvoborca.

Tudi zdaj mi nadležna misel naloži na pobešena ramena mrtev partizanski trup iz neke borbe, ko smo take vlačili gor v hrib, pa z njimi po drči nizdol, v sneg, dol v tisto neizbežno; tam v gori, sestavljeni iz ledenih kamnov, smo padali in vstajali v svojih upih in brezupih.

Pa nepotrpežljiva Mira, ona iz Maribora, ki je že vnaprej razdelila svojo svetlobo vsakomur, ki mu je kaj bilo do njene bodočnosti...

Okrog in oglate

Francoška pisateljica Françoise Sagan je sporočila kritikom: »Bila bi neprimerno zadovoljnija, če bi kritiki pisali in govorili več o mojih napisanih knjigah ko o mojih čekovnih knjižicah...«

Kennan, bivši ameriški veleposlanik v Beogradu, je govoril v senatu ZDA o vojni v Vietnamu. Dejal je: »Da se nismo tako močno zapletli v vietnamsko vojno, ne bi vedel povedati, zakaj bi bilo potrebno vmešavati se, imel pa bi mnogo razlogov, ki bi jih lahko navedel, zakaj — ne bi bilo potrebno vmešavati se...«

Naslovljenec se je preselil... S harvardske univerze so nedavno poslali naročniku svojih publikacij, predsedniku ZDA Johnsonu, pismo na njegov domači naslov v Teksasu. Pošta je vrnila pismo pošiljatelju s pripombo: »Naslovljenec se je preselil, svojega novega naslova pa ni pustil...«

Goljuflja. Zahodnonemški kancler Erhard je dejal v pogovoru z novinarji: »Obljubiti komu kaj, kar on želi, da mu oblubiš, je čisto navadna politična goljuflja...« Pravijo, da je tudi Erhard oblubljal pred volitvami volivcem marsikaj, česar ne izpolnjuje.

Vzrok in posledica? Modernih pesnikov je mnogo, čedalje več pa je tudi ljudi, ki sovražijo poezijo. »Je izjavil profesor za poezijo na oksfordski univerzi Edmond Bladman.

Vojna trofeja... Rahela Mussolini, vdova po nekdanjem fašističnem duceju Mussoliniju, je zahtevala, naj ji oblasti v ZDA vrnejo možgane njenega pokojnega moža. Kmalu po ustreletvi Mussolinija so namreč ducejeve možgane poslali v ZDA, kjer so — po opravljeni analizi — izročili možgane nekemu vojaškemu muzeju. Uprava tega muzeja je odklonila Rahelino zahtevo z utemeljitvijo, da so možgani njenega pokojnega moža »ameriška vojna trofeja...«

DNEVI
PRED SVOBODO
LETA 1945

Brigadni možje, povabljeni semkaj od terenskih partizanov, so se trli ob kamnitem vohodu pred šolo, da bi uspeli priti v zadimljen prostor, s petrolejkami in lojenkami razsvetljen: trli so se semkaj borci morejke dežele, da bi tukaj motrili vrtnice človeških vrtenj, v sojih brljivih, kjer so se vsi obrzali deklet spletili v megleno vrtljivo obraz, obsijan z močnim žarom, kot rodnic neuničljivih napovedi, ki dale bodo borcu nemirnega poleta, iz gozda ga zvale... kresničke nemirne na tati.

Zablode moje, ko se vanje spet naslonim strti: kipi množični osenčujoče dejanja vseh tamkaj zbranih, drvečih s časom v nov vrtnec, zanemarene puške bedne tja na vinski sod odslo-njene, te mrtvice nesmisla... a oni, njih lastniki, drse sedaj v gibe hotnih srečanj s kresničkami, bukvu rodno, vrbo upogljivo, brezo prekrasno; lističi breze drse v vetru le jeseni, zdaj bo drsel veter ob lističih...

Zjutraj so borci VDV neogibno morali menjati prostor bivanja, so zdrsnili neslišni v boj, v neko bližnjo reber, kjer je besno streljal zeleni troj policajev, kuščarjev, v mlado jelševje, pa še tja v slamo naših streh...

Saša je menil, da je Vili-Bili najbolj ponesrečen vojak Hitlerjeve armade; ta bedni izmeček je semkaj dospel, boječe sedel na našo zemljo, rdeče dlake si krtačil, ta bedni, odselje v vse globljem strahu, prihajajoč med naše vrste... Ga niso počili, moža sovražnega, ki je bil ušel iz sovražnih letalskih sil; razlog mi ni znan; nikogar nisem vprašal, nikdo mi ni povedal; čemeli smo na rdečem križpotju, spremljali domače poke, kar tam za obronkom, pa v blatni kotanji. Zaraščeno pomladno slavje tukaj v hribovju se je spenjalo mimo nas, še nemirno, še v pticah neugnano. A Vili-Bili je posedal tamkaj, se spet premikal, ta reva, ki mu ni bilo dano moško vedenje, kot kaka ženska spakovanju kos, je trl čas z vodenimi očmi, kot da se ne znajde v njih življenju; noter noče, venkaj nima pota.

A vseeno prvi maj! Lepo mi je bilo in toplo. Olga, dekletce hrupnega telesa za svoja otroška leta, napoved o bujnem rastju, je tu rumenoređa, vsa v soju večera ždela ob meni, da bi mi z ročico nekako od blizu prikazovala, kaj se dogaja v daljnem svetu, ki je ves že zgubil znake pameti, se zmedeno giblje mimo

(NADALJEVANJE NA 10. STRANI)

● Plug iz XII. stoletja, Marjan in Radoslav Jasič, poljedelca iz Rožancev, sta izkopala na svoji njivi v Rožancih slovansko železno ralo iz XII. stoletja. Čeprav je ralo bilo več kot 800 let v zemlji, je prav dobro ohranjeno, le leseni deli pluga so strošani. Malo zatem so približno na istem mestu izkopali tudi slovanski leseni gredelj. Ta dela starega slovanskega pluga sta zdaj v starinolosovskem muzeju v Obrenovcu.

● 1964. leta je bilo zgrajenih v Evropi 5.600.000 stanovanj ali 153 tisoč več kot leta 1963.

● Trgovske ladje na atomski pogon pomenijo, po sedanji izkušnji, popoln trgovski neuspeh. Po podatkih prve atomske transportne komisije v ZDA so doslej izdatki za uporabo ameriške atomske ladje »Savannah« 3.500.000 dolarjev letno. Prevozne cene za prevoze krijejo komaj polovico teh stroškov, ladijska družba pa mora drugo polovico stroškov kriti s subvencijo. Ti razlogi narekujejo

Dobro je, če veste...

velikim pomorskim silam, da se odpovedujejo gradnji atomskih trgovskih ladij. Britanski minister trgovske mornarice je izjavil, da Velika Britanija še dolgo ne bo gradila atomskih ladij. Japonska je v letošnjem juliju opustila gradnjo atomske ladje za prevoz nafte. Niti Francija ne namerava graditi atomskih trgovskih ladij. Stevilke so pokazale, da ne pomeni izgube samo uporaba ladje »Savannah«, pač pa tudi uporaba zaobhodnonemške trgovske atomske ladje »Otto Hahn«. Doselej se je popolnoma obnesel edinole sovjetski atomski ledolomilec »Lenin«. Sovjetska vlada je, po večletnih izkušnjah s to ladjo, sklenila zgraditi še nekaj ledolomilcev na atomski pogon.

● Freske iz petega stoletja v Marijini cerkvi v Bernu blizu Pazina so zaradi ikonografske pomembnosti znane malone vsem izvedencem po vsem svetu. Ikona je naziv za svetniško podobo.

● Cerkev sv. Marije Formoze v Pulju je najstarejša molitnica v Istri. V njej so ohranjeni mozaiki iz šestega in freske iz petnajstega stoletja.

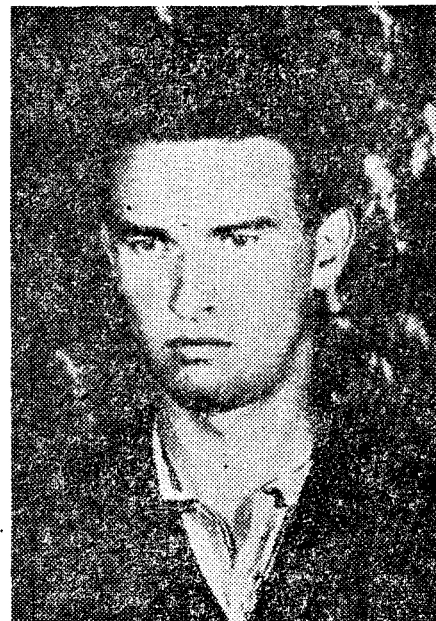
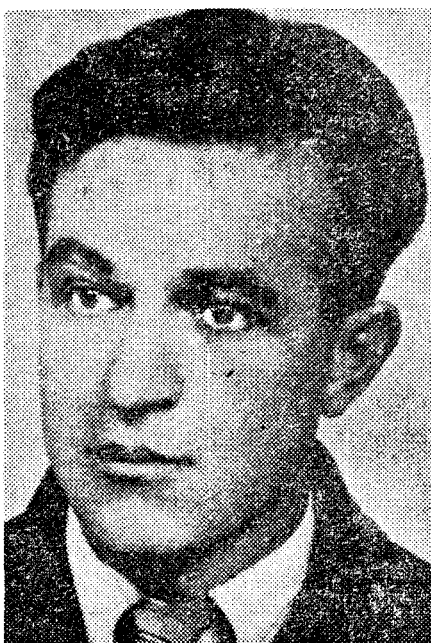
● 1962. leta se je rodilo v Jugoslaviji na 10.000 živih rojenih otrok 822 ali 8,22 % nezakonitih otrok. Tega leta se je rodilo v Sloveniji 1012, v AP Vojvodini 1326, v AP Kosovu in Metohiji 1341 nezakonitih na 10.000 živih rojenih otrok. Kakor je iz tega razvidno, se je to leto rodilo v AP Kosovu in Metohiji relativno več nezakonitih otrok kot v Vojvodini, ki je bila do tedaj — po številu nezakonitih otrok — na prvem mestu v naši državi. V AP Kosovu in Metohiji so imeli 1953. leta povprečno 497, 1958. leta 1267 nezakonitih otrok na 10.000 živih rojenih otrok; to pomeni, da se število nezakonitih otrok v tej pokrajini iz leta v leto veča.

Znanje in spomin • Znanje in spomin • Znanje in spomin

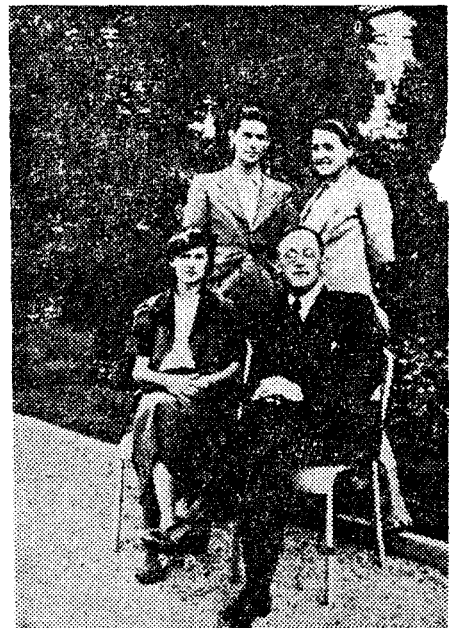
Španska republikanska vojska je bila v nasprotju s fašističnimi enotami na začetku brez pomoči iz tujine. Zahodne dežele iz Anglijo in Francijo na čelu so razglasile politiko nevmešavanja v špansko vojno. Zato so mnoge napredne, posebej še komunistične partije, organizirale pomoč španski republikani. — Kdo je vodil odbor pri CK KPS za pomoč španski republikanski vojski (na sliki na desni)?

Najpomembnejša oblika pomoči španski republikanski vojski je bilo pošiljanje prostovoljcev v Španijo. Komunistična partija Jugoslavije je bila na tem področju med najaktivnejšimi organizatorji. — Kdo je tovariš na sliki? Bil je član odbora za pomoč španski republikanski vojski. Padel je leta 1944 na Primorskem.

»Ne nevtralnost, temveč najpopolnejšo pomoč so dolžni izkazati zakoniti španski vladi vse države, članice Društva narodov. Tu gre za namero fašistov razcepiti narode. Tu gre za najstrašnejšo vojno nevarnost,« je zapisal tovariš Tito v Proleteru. — Kdo je tovariš na sliki? Bil je eden od organizatorjev ilegalnih prehodov za španske prostovoljce čez avstrijsko mejo.

Nevarnosti španske vojne se ni bilo mogoče ogniti s paktom o nevtralnosti, temveč s hitro vojaško-tehnično in materialno pomočjo in oporo španskemu ljudstvu. Pozivu CK KPJ se je odzvalo okrog 1300 jugoslovanskih prostovoljcev; pridružili so se jim tudi slovenski izseljenci. — Kdo (na sliki na levi) se je pred odhodom v Španijo takole slikal med slovenskimi izseljenci v Parizu?

Lisjak se je naposled le ujel...

Okrožni javni tožilec v Titovem Užicu je vložil te dni obtožnico zoper Milivoja Tešića zaradi kaznivenga dejanja, ki mu pravimo vojni zločin. Obtoženec je bil rojen leta 1918 v Leličih pri Užicu. Organi tajništva za notranje zadeve so ga ujeli lani v njegovem domačem kraju, kamor je prišel skri-vaj obiskat svoje sorodnike.

Toda kdo je Tešić in kakšni so njegovi zločini, zaradi kate-

V SLOVENIJI, KJER JE ŽIVEL, SE JE SKRIVAL VOJNI ZLOČINEC POD TUJIM IMENOM

rih bo odgovarjal toliko let p-zneje?

Pred vojno je bil aktivni podnarednik v bivši jugoslovanski vojski. Leta 1941 so ga kot takega ujeli Italijani in ga zaprli v ujetniško taborišče blizu Zadra. Toda kaj kmalu so ga izpustili in vrnil se je v domače kraje. Tam je takoj v začetku vojne postal četnik Draže Mihailovića. Njegov neposredni poveljnik je bil zloglasni klavec Filip Ajdačić. Pri njem si je Tešić kmalu zaslužil neomajno zaupanje.

Kot četnik je Tešić v začetku leta 1942 ubil Filipa Kojadinovića, uslužbenca skladišča za žito v Kosjeriću. Kot zanesljiv človek je Tešić še istega leta dobil zveze z vodjo nemške obveščevalne službe v Užicu, Hansom Kohlom. Tega je okrožno sodišče v Užicu 1962 obsodilo za njegova dejanja na 11 let strogega zapor.

Od Nemcev je Tešić dobil uniformo in čin podnarednika. Z njo se je sprehajal po mestu,

v njej so ga videli, ko je teroriziral ljudi po okoliških vaseh. Prek Kohla je imel zveze z Lautnerjem, poveljnikom 10. prostovoljskega odreda »Srbske državne straže«. Med drugim so do zdaj ugotovili, da je leta 1943 sedeloval pri uboju Dragomana in Božice Pavlovič v Požeji, nato pa v Kosjeriću pri umoru Miladina in Kovine Tulumirovič ter Božidara Perišića. Ko je ubijal Miladina Tulumirovića, je ranil tudi njegovi pastorki Dobrinko ter Božidarko. Skupaj z ljotičevci in Nemci se je leta 1943 udeležil blokade Kosjerića. Zapiral in mučil je ljudi. To pa še ni vse. Koliko zločinov je ostalo in bo ostalo neraziskanih, ker ni bilo prič ali pa so kasneje izgubile življenje, oziroma jih ni mogoče najti.

Za svoja dejanja je Tešić dobil od Nemcev odlikovanje. Z njim se je v uniformi tudi slikal. Konec 1943 je bil ranjen, poslali so ga v Nemčijo na zdravljenje. Med vojno se najbrž ni več vrnil v Jugoslavijo.

Toda po vojni se je le vrnil. Domov se je bal, zato se je kot miroljuben povratnik nastanil v Sloveniji. Seveda ne s pravim imenom. Postal je Mile Pe-

šić iz Beograda, se oženil, zaposlil, dobil tudi dokumente. Živel je v Ptuj, Maribor, Zidanem mostu, Radečah in nazadnje v Ljubljani, kjer je bil zaposlen pri Zavodu za raziskavo materiala. V beograjski »Politiki« piše, kako je postal celo direktor in član vodstev nekaterih družbeno-političnih organizacij.

Na Zavodu za raziskavo materiala vedo povedati, da se je pri njih pojavil z delavsko knjižico, v kateri je pisalo, da je bil pred tem v Zidanem mostu direktor. V katerih organizacijah je bil član vodstva in v katerem podjetju direktor, pa je še vprašanje. Vsekakor, četudi je to res, se tam ni mogel odlikovati z delom, poštenostjo in doslednostjo. Zanimivo je, da je bil v Ljubljani prijavljen samo pri zavodu za socialno zavarovanje, ne pa tudi na prijavnem uradu, ker je baje živel v Radečah.

Odgovori na »Znanje in spomin«:

1. Tone Sušteršič
2. Slavko Zidanek
3. Pavle Zaucer
4. Dušan Kveder

(NADALJEVANJE Z 9. STRANI)

njenih mladih možganov, obetajoč pa vendar čudovitih sprememb. Gibčna Eržika že pogosto zahaja dol, da bi se sešilo številno zastav, trobojnice za vrhove lip in za zvonike, za domača okna in še za druge line. — Z druge strani se gibljejo v temi čudni možje, pa še bolj čudne žene, polni novic, a svet ta sovražni brezglavo udriha po meču brez zvoka, da bi se še kaj zbudilo v crknjenem volku, ki naj bi požrl še trop pohlevnih ovac.

Naš ata pa Mišo sta doli pri našem vinogradu, pri zidanici iz belega kamna; ta dva uspešno končujeta vojno, pa take pogovore, da bo še po vojni kaj za pod zob.

Slik brčiča Hitlerja kar ni več najti po hišah; bodo otroci radovedni nekoč, kakšen je bil ta volkodlak; pa kaj bi z njim,

koraki in koraki, spet jih pospešim in pozabljam, še pozabljam; o, nemir dolgovi! Tej starki sem dolžan ne samo rešeteto jajc, tudi nečesa bolj nerazumljivega, vedno nerazumljivega.

A mati Jurčkova, vedno taka vedra, z noskom v suhem obrazu, ki je vse obraze v tej družini ovesil; vsi taki: Ivan, pa France seveda, oba sta tudi tak nos našla nekoč v njenem telesu, z njim v ta svet sta se ozrla, kot s čudežno palico, ki grenkosti odganja... pa sestrji, obe z enakima nosovoma, skromni, prijetni za družinski razgovor, pripravljeni ti dati obilne blagodat, ki jih premore srce take družine.

In mati Križnikova, tako resna silhueta v obronkih časa, zastavljena tja na rob domačije, ko maha z roko nekemu neki dan, ali ko dirja v porumenelo strmino, da obvesti tamkaj le-

griznili pšeničnega izdajalskih ljudi, pa prave kave popili, žganja in vina, vsega, kar je skrival kulak bogati.

A kulak ta, z vratom presuhim, življenjem stisnjanim v bežeče mušice, je kar nekaj o nedolžnem dekletu tvisjen in v jaku sovražnemu ne daje potuhe v svojih nedrjih; kriv ni nikdo, če pride čez prag oboroženec-snubec in prične tvesti nemirnemu dekletu... pa strelja potlej skozi okno na komandanta, ki je semkaj prišel, predalec v to dolino, ki jo podnevi smatra sovražnik za svojo, seveda... ponoči pa jih ni za kar bodi semkaj.

*

Oče Križnik je z mojim očetom bil v zaporu; sedel sem na kmečkem tnalu, ko mi je pravil to povest, kako je bilo v zaporu, za linami, ojej! A vseeno se vojna končuje in pred nami je že zadnji večer. Gradbeni inženir je zgubil očala, zanesti se hoče na šesti čut, odrine v dolino, a Nemci ga tamkaj ulove, ob zid ga kanijo postaviti, usmrtiti ga; to nam povedo trije ujeti zelenici; mi jim sporočimo, da ostanejo živi, le naj izpuste te talce. Potlej pa je bilo konec vojne, zanj sem zvedel tisto popoldne, ko nas je trop policajev tam v soli obkolil; zagnal se je po hribu navzdol. Srečno smo se umaknili, še Vojko, mladeč rodni, je srečno ušel po sveži detelji. Milica v modrem krilu, učiteljica zala, je irknila skozi okno; in vsi smo ušli tej pogibli, tudi jaz. Ob kresu, nalagali smo nanj borove veje, da je pokalo v rožnato noč, smo se gledi pa dol zijali na veliko cesto, kjer se je premikalo v kolonah brneče vojno končanje, se premikalo in odmikalo s svetlimi prameni in hrupom tankov morda, gosencičarjev.

Sonja je bila med nami, okrajni sekretar OF, in drugi, ki jih je mikalo prevzeti oblast na ulicah žalskega trga, od navdušenih ljudi, mahajočih nam dvajsetim, ki smo se prerinili mednje skozi tisočera vojna zla, ki so zdaj v umiku drsela po prašni cesti vnevar...

V Zalec smo prišli iz Gotovelj; prvi smo prispeli med drugimi v Zalec: Mišo Bobovnik, Milica in Margareta Rajh, Sonja Vipotnik, Anton Sepec, Mira Kupec, Stane Pejovnik, Jože Pogacar, Dane Debič, Ljuba Cerar, Peter Zajc, Marko..., Mehur, Lojz Hočevar, Vinko Jordan, inž. Franc Korent, Borut Čremošnik, Stanko Koren, Slavko Krašovic in še kateri.

Bilo je med drugo in tretjo uro popoldne. V Zalcu je bilo nešteto umikajočih se Nemcev, ustašev, belogardistov, Čerkezov in bežečih civilistov. Desetine voz bežečih Nemcev iz Podonavja se je vtkalo med tanke, topove, težke vojaške vozove. Bilo je kakor na pisanem semnju. Na semnju ničevosti morda.

(KONEC)

DANE DEBIČ: Spomini na Ponikvo

DNEVI
PRED SVOBODO
LETA 1945

ki kriv moritve je velike! — Se sedaj streljajo; tako so Nemca, ki je iz gotovelske edinice semkaj nosil vesti, včeraj odgnali na žandarmerijo v Zalec in bojda mu že danes sneli svetlobo z uma, srboriti in zdvijani, ko se bliža zanesljiv konec...

*

Tako je minevalo v polnu do žitje blagohotno, ki se je ločilo nad časom s toplim odsevom, mi krilo dušo pred zlobo, prihajajočo s strogo resnico. O, danes še ne! Ne še danes, šele potlej! Partizani so se prisedli na mir tu gori in zahajali še v dolino, da bi pospešili naš odhod. A nekateri bi ostali morda rajši za vselej tukaj; bi trli čas v samotni vasi, ko zaide v vroče poletje, se zagrne v pisano jesensko meglo, pa še v prihodnjo snežno zimo.

A mati Rozmanova, ki bodo čemeli za pečjo, tam poslušali predivni glas viharja, na oknice, loputnice ovesen, in strmeli v brljenje petrolejke; koruza bo drsela med spokanimi prsti, s črnimi razami, ko da je tukaj na teh žuljavih dlaneh rodno polje. Ta starka, že skoraj strnjena s svojo praprotidvijo, blizu tam, kjer se je nekoč razbistrilo njeno počelo; v očeh, zdaj močvirnih, takrat pa pohlevno uprtih v obraz življenja, se spoko-kojno nekaj leskeče... Jaz, ona, spet jaz, kakor srečanje, ki se razide, polno moje krivde. Več ni enakega snidenja, zaploven v bežno daljo, ves razdvojen, ker zapuščam njeno srce. Kar

žeče o prihodu sovražne patrolje z mitraljezi in čeladami pa v težkih škornjih.

*

Mira se je po vojni poročila z dolgoletnim prijateljem Stanetom; Mira, učiteljica seveda; ker dve Miri sta živeli tam gori; Stane pa je umrl za krvnim rakom. Toda tam nekoč, s puško, obešeno brezskrbno prek ramena, sva v toplem sončnem jutru, rosa se je iskrla na deteljicah, strnad se je dvignil v modrino, šla po neki rjavo rdeči poti mimo nekega suhega križa in debele kapele, mimo nekkih slamatih ut in dremavega gozda; te poti se spominjam zato, ker se mi je zdelo, da bi mi Mira mogla biti žena, ker je bila tako tiha, tako rahla, tako nasmehljana, tako drobna, tako snažna, tako romantična.

Srečala sva vedrega moža: rdeč širok ovrtnik na srajci mu je krasil in obrobil vrat; o, ko da je svobode polno za tem vratom, na trdih dlakah, pa na pordelih ušesih; bil je to Mirko, ekonom bataljona Tomšičeve brigade seveda, ki je gori na Kalah počival; pa je povedal, da so komandanta obstrleli doli pri Mazlju, mu skoraj smrt, v spomin zapustili, to brezčutno negibnost.

V večeru potlej, ko nam je bilo dano varno kritje, smo šli dol, maščevalno rekvizicijo opravljati, mi vsi, kar nas je lezlo tam gori po Ponikvi partizanov, da bi se pri polni zavesti najedli debelih gnjati, snetih tam izza omrežja, pa kruha pri-